

ering for
okende

REISE

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha

3 | 2019

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

KNIHOVNA
MÍSTO SETKÁVÁNÍ

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

Komunitní knihovny z nadhledu – *Kateřina Janošková* 2

Jak se vábí při odlivu? – *Pavel Zajíc* 4

Šumperská knihovna T. G. Masaryka – rok v nové budově – *Kamila Šeligová* 6

Inspirace, podněty, náměty

Rychlé čtení jako podpora osobní práce s informacemi. Část 4: Výběr několika tréninkových možností – *Richard Papík* 8

Pišme si deník... čtenářský deník – *Irena Poláková* 10

Z odpadu ke knihovně s charakterem – *Hana Zoubková* 11

Proměny českého knihovnictví

Rozhovor s Blankou Tauberovou – *Jana Nejezchlebová* 13

Veřejné knihovny

Právní poradna: právo knihoven poskytovat si vzájemně informace o nevrácených výpůjčkách v rámci MVS – *Soňa Dresslerová* 16

Soutěž Vesnice roku 2019 – *Helena Jalová* 18

Exkurze do knihoven ve Veselí nad Moravou a v Piešťanech – *Jana Sikorová* 19

Konference, akce

8. Kolokvium knižnično-informačních expertů krajín V4+ – *Alžběta Zavřelová* 21

Odborníky z Česka, Slovenska a Polska hostila karvinská knihovna – *Markéta Kukrechtová* 24

Setkání EoD v Plečnikově Lublani – *Michal Škop* 26

Dva dny s pohádkou – *Tamara Bučková* 28

Informace pro knihovny

Aktivity na podporu čtenářství a Jižní Morava čte – *Adéla Dilhofová* 30

Skupina pro komunitní aktivity při Sekci veřejných knihoven SKIP – *Kateřina Janošková* 31

Jak na biblioterapii v knihovnách? – *Marcela Kořínková* 32

Pozvánka do ZÍSKEJ – *Kateřina Soukalová* 34

Z činnosti MZK

Nejen o rekonstrukci Moravské zemské knihovny – *Kristýna Kroupová* 35

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven oslavilo rok své činnosti – *Lenka Dostálová* 37

Bohemistický seminář 2019 – *Soňa Šinclová* 38

Knihovnické osobnosti

PhDr. Marie Šedá – *Libuše Foberová* 39

Oči Brna

Oči Brna na podzim 2019 – *Martina Šmídtová* 41

Recenze

Jaromír Kubíček: Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích – *Květa Cempírková* 42

Z historie knihoven

Sto let od přijetí knihovnického zákona a Morava – *Jaromír Kubíček* 44

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Nizozemsko jako země knihoven – *Lenka Prucková* 47

Studijní cesta se SKIP vybranými knihovnami v Polsku – *Adéla Dilhofová* 50

Rozhovor

My víme, že nikdy hotová nebude – rozhovor s Irenou Loskotovou – *Jana Nejezchlebová* 54

Fejeton

Pátý rozměr psaní – *Martin Vopěnka* 57

Vážené čtenářky, milí čtenáři,

čas letních dovolených je nenávratně za námi, ale prostřednictvím třetího čísla časopisu Duha Vás zveme alespoň na pomyslnou oborovou cestu po místech blízkých i vzdálených. Tématem čísla je tentokrát **knihovna jako místo setkávání**. Vedle úvodního příspěvku Kateřiny Janoškové Vám představíme komunitní aktivity knihoven v Rožnově pod Radhoštěm a v Šumperku (*Studie, články*) i činnost Skupiny pro komunitní aktivity při Sekci VK SKIP (*Informace pro knihovny*). K uvedenému tématu se v rozhovoru vyjadřuje také Blanka Tauberová (*Proměny českého knihovnictví*).

Umožníme Vám nahlédnout také do zahraničí. Zajímavý tip na proměnu knihovny z odpadu přináší článek z Norska (*Inspirace, podněty, náměty*), architektonické podněty přinesla exkurze do Městské knihovny města Piešťany (*Veřejné knihovny*). V rubrice *Konference, akce* se dozvíte například o průběhu bratislavského Kolokvia knižnično-informačních expertů krajín V4+ či setkání EoD v slovinské Lublani. *Zkušenosti ze zahraničních knihoven* pak přiblíží knihovnictví v Nizozemsku a Polsku. V rámci aktuálního domácího dění zmíníme průběh soutěže Vesnice roku 2019, projektu Jižní Morava čte i rekonstrukce Moravské zemské knihovny. Cestu do patého rozměru Vám nakonec zprostředkuje fejeton.

Za redakci časopisu Vám inspirativní čtení přeje
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 33 (2019), číslo 3.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:
Haram folkbibliotek (Norsko). Foto: Hana Zoubková.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.
Vychází 4× ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), PhDr. Helena Gajdušková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

jiho~~mo~~ravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jiho~~mo~~ravského kraje.

Komunitní knihovny z nadhledu

Kateřina Janošková

kjanoskova@mvk.cz

Autorka ve svém textu rozebírá pojem „komunitní knihovna“. Zamýšlí se nad tím, co v praxi toto označení přístupu knihovny k uživatelům i občanům znamená. Na rozboru náplně „komunitní knihovny“ i zkušeností z praxe přichází s názorem, že knihovna musí tímto způsobem žít. Nejde o definici, jde o celkový, komplexní přístup knihovny v její každodenní práci a komunikaci s širokým spektrem uživatelů, jednotlivců i skupin v okolí její působnosti.

Pojem „komunitní knihovna“ zní v posledních letech už trochu zprofanovaně. Je tématem různých odborných konferencí, seminářů. Označení „komunitní knihovna“ dostává nová jména, nové nálepky, terminologicky se vymezuje, je předmětem už několika metodik. A to není špatně, naopak, je to dobře! Například pro společné prosazování našich cílů a projektů v někdy pro nás trochu nepřístupných, hůře přehledných a mísících se vodách resortů školských, kultury i v sociální oblasti, jsou zmiňované metodiky a definice potřeba. Je nutné pojmenovávat věci správným jménem.

Pojďme se jen vyhnout tomu, aby se „komunitní knihovna“ stala módním trendy slůvkem, které se dobře vyjímá v různých knihovnických brožurách a nikdo vlastně neví, co si pod ním představit. A čím jsou definice složitější, tím sílí obava, zda vlastně spadáme do správné kategorie či nikoli. Komunitní knihovna se nedefinuje, komunitní knihovna se žije. Možná je čas nemluvit o „komunitní knihovně“, ale o skutečích, činech, příbězích a aktivitách, které v našich knihovnách (veřejných i jiných) prožíváme. Bez škatulek, bez ohledu na to, co ještě je a co už není „komunitní“, a s ohledem na individualitu každé knihovny a každého místa, kde působí.

Následující text není odborným podkladem či metodikou, jak by měla „komunitní knihovna“ vypadat, pracovat a do jakých šablon, termínů či pojmů ji zasadit. Je to spíš malé zamyšlení vycházející ze zkušenosti knihovnice, která se s termínem „komunitní knihovna“

setkala poprvé v roce 2003 při svém nástupu do knihovny. Od té chvíle jsem se stala součástí skvělého týmu a také stále se měnícího a nekonečného procesu, kdy máme tu čest, povinnost, radost i starost „komunitní knihovnu“ denně prožívat.

Začnu-li se tedy zabývat podstatou komunitní knihovny za pomoci jakýchsi „klíčových slov“, ústředním slovem a srdcem komunitní knihovny jsou „lidé“. Knihomilové promínou, i já jsem naprostým zastáncem toho, že dobrá knihovna stojí a padá s kvalitním fondem a kvalitním poskytováním knihovnických a informačních služeb. Až když ty dobře fungují, může se jít dál.

Stojím si za slovem „lidé“, zaznívá-li však v předešlé větě slůvko „informační služby“ tedy „informace“, nabízí se jasná spojnice. Vždyť citujeme-li jen nám všem dobře známý knihovní zákon z první kapitoly: „**knihovnické služby by měly být snadno dostupné všem uživatelům. Jsou to služby, které mají umožnit každému občanovi rovný přístup k informacím a informačním zdrojům, které má daná knihovna k dispozici. Služby by měly být přístupné bez rozdílu všem členům společnosti stejně, bez ohledu na rasu, národnost, věk, pohlaví, náboženství, jazyk, invaliditu, ekonomické postavení, zaměstnání a dosažený stupeň vzdělání...**“ propojení slov „lidé“ a „informace“ dává jasný směr. Tedy: že informace poskytujeme, jak je poskytujeme, s jakým zážitkem, emocí, přesvědčením, komu a s jakou přidanou hodnotou. K této otázce již musí přibýt další slova

a to je „**potřeba**“, „**kommunikace**“, „**místo / lokalita / jedinečnost**“ a „**sociální / společenství / komunita**“.

Ale pojďme si to ještě maličko probrat.

Slovo „lidé“ můžeme v tomto kontextu chápat z různých pohledů. Začněme u lidí – zaměstnanců knihovny. Pro zaměstnance komunitní knihovny je jejich práce posláním. Napříč odbornostmi a různými úseky, jsou motivováni, vzdělávání a uvědomují si, že pracují pro lidi a stojí za svým krédem, které naplňují slova: důvěryhodnost, otevřenost, spokojenost, knihovna jako srdce komunity, místo setkávání, vzdělávání, podpory čtenářství a kreativity, otevřená novinkám. S touto věcí úzce souvisí také PR a marketing knihovny. Začíná se od každého zaměstnance, jeho přesvědčení, osobního kontaktu jak s uživateli, tak i s lidmi mimo knihovnu, schopnosti vnímání, empatie, rozpoznání potřeb a umění pomoci, poradit, nasměrovat. Přes další důležité slovo „**kommunikace**“ se dostáváme k lidem jako uživatelům, potenciálními uživateli, aktivizátorům, partnerům atd., kteří jsou příslušníky komunity. Lidé a definice „**komunity**“ by vydala na celý článek. Vycházejme z komunity jako ze společenství lidí, které spojuje lokalita, zájem, potřeba, vztah. Čímž se dostáváme ke společenskému aspektu komunitní knihovny a její **sociálně integrační funkci**.

Zde přichází v důležitost slovo „**potřeba**“. Ta je v každém místě jiná. Vychází z minulosti, současného života lokality, ale také vnímá budoucnost, novinky, trendy. Na to vše musí správná komunitní knihovna reagovat, znát perfektně svoji regionální historii, osobnosti, život své obce s úspěchy i problémy napříč všemi oblastmi (kultura, školství, sport, politika, ekonomika, ekologie, filantropie, turistický ruch, sociální oblast, zdravotnictví, dobrovolnictví a neziskový sektor) i cílovými skupinami (děti a mládež, rodiny s dětmi, senioři, aktivní pracující, zdravotně či sociálně handicapovaní, cizinci, menšiny atd.). Nesmí se bát i trochu riskovat jít do nových nápadů, technologií,

projektů, přijímat výzvy, číst dopředu rychlý vývoj a životní a společenské změny. Proto je i každá knihovna unikátní.

A na všechno toto nemusí být sama, ale síluje se a oslovuje / nechá se oslovit partnery, ať se jedná o jednotlivce či skupiny, organizace, firmy. Pro „**partnerství**“ někdy stačí poskytnout jen prostor, propagaci, přímluvu, důvěryhodnost a dobré jméno, někdy je zapojení větší (akce či projekty se organizují společně), někdy je iniciátorem sama knihovna a hledá partnery, kteří pomůžou. S tím souvisí i schopnost **hledání zdrojů** a zaštitění aktivit finančně, personálně, technologicky, informačně, poskytnutím know-how či jakkoli jinak. Dílčí aktivity knihovny je důležité začlenit do **priorit, cílů a opatření** na vyšší strategické úrovni – obce, kraje, stát. Být zastoupen v různých komisích či poradních orgánech, místních akčních plánech, komunitních plánech sociálních služeb, „zdravých městech“, místní agendě, rozvoji venkova či dalších dokumentech, programech a projektech a podílet se tak na řízení, plánování, prezentaci a umění dobré komunikace se svým zřizovatelem.

Velmi těžké, ale důležité je však i umět sobě či druhým říci „**ne**“. Jsme partnery v mnoha sociálních projektech, spolupracujeme s charitami, azylovými domy, nemocnicemi, stacionáři a někdy si klademe otázku: Je toto ještě úlohou knihovny? Ano, pokud na to má dostatečné kapacity. Nejsme nízkoprahovým centrem či neziskovou organizací s potřebným vybavením, znalostmi. **Jsme stále knihovnou** a věci někdy lépe prospějeme, umíme-li některá řešení přeměřovat na ty správné profesionály.

Žijme své knihovny, ať jsou obývky měst, srdcem komunity, ať nás naše práce stále baví a lidé to poznají a ocení. Buďme unikátní a sami sebou, vycházejme z potřeb našeho místa, ale dobrou praxi mezi sebou sdílejme a inspirujme se vzájemně v aktivitách a procesech, které jsou přenosné a dobře proveditelné i jinde. Poděleme se o své zkušenosti a mějme radost, když to jde i v jiných knihovnách, a čím více nás je, tím lépe.

Jak se vábí při odlivu?

Pavel Zajíc

zapa@knir.cz

Autor se zamýšlí nad úlohou knihovny, která zajišťuje základní funkce, budování kvalitního fondu a poskytování knihovnických a informačních služeb uživatelům. Současná knihovna je také významným prostorem, místem setkávání nejen čtenářů, ale i občanů. Získává si tak nezastupitelnou pozici v životě města, stává se centrem kulturního i společenského života.

Knihovna jako místo setkávání je slovní spojení, které si v průběhu posledních několika let našlo místo v ústech nejenom knihovníků, ale také politiků (ať už těch lokálních nebo i těch na národní úrovni). Je to skoro jakési „abraka dabra“, které má knihovněm zajistit přízeň politiků, dostatek finančních prostředků do rozpočtů a možnost přežít v dobách, kdy se již tak moc nečte jako kdysi (myšleno z kodexových knih). Jenže samotné vyslovení zaklínadla lidi do knihoven nepřičaruje. Lidi se ocitají v útrobách knihoven proto, že je tam něco přitáhne. A o feromonech, které knihovna může vylučovat, a o způsobech, jakými to může dělat, je tento článek. Navíc to bude o feromonech specificky rožnovských, tudíž o konceptech, které nám fungují v Městské knihovně v Rožnově pod Radhoštěm, ale myslím si, že mohou fungovat i v knihovnách jiných měst či obcí.

Asi se shodneme na výroku, že knihovna prospívá k dobrému klimatu ve městě /obci a v případě, že poskytuje kromě klasických knihovnických agend také něco navíc, může být vliv na toto klima příznivější a příjemnější. Pod oním „něčím navíc“ si lze představit cokoli, ať už je shora zmiňované setkávání, nebo zavádění jiných než tradičních služeb. Z dlouhodobé zkušenosti práce v knihovně vím, že jsou dvě věci, které jistojistě lidi do knihoven (či kamkoliv jinam) přitahují. Jsou to věci, témata a lidé, které a kteří se vztahují k místu působení knihovny (nazvěme si je třeba Lokály) a potom věci masovým způsobem populární (tzv. Popiny).

Pokud jsme na startovní čáře, v bodu Nula, a lidé nám do knihovny nechodí, je dobré

zkusit to s Lokály i Popinou. Sám za sebe bych preferoval Lokály, neboť ty vycházejí ze samotných potřeb uživatelů a návštěvníků knihoven, popřípadě obyvatel obce a jsou pro obec přírodnější, ať už je to spojeno s identifikací posluchačů/účastníků s předkládaným tématem, problémem či přímo s přednášejícím. Konkrétní příklad z naší knihovny přiblížím dále, nicméně inspirací můžeme najít bezpočet v různých knihovnách napříč republikou. U Popin je zase jednodušší lidi do knihovny nalákat z toho důvodu, že se jedná o věci populární a známé a lidé na ně budou zvědaví, protože přednášející či přednášené budou znát z médií (televize, rozhlas, internet) a chtějí si je konfrontovat v reálném světě. Lidé už takoví jsou.

Velmi důležitým momentem pro každou knihovnu je způsob, jakým dáme o chystané akci v knihovně vědět. Informační kanály, které proudí z naší knihovny jsou následující (Rožnov má cca 16 000 obyvatel): místní noviny Spektrum Rožnovska (měsíčník vydávaný městem a putující zdarma do každé schránky v nákladu 7 500 výtisků), měsíční informační zpravodaj z knihovny o rozsahu 8 stran A5 (tištěno na kopírce v knihovně v nákladu 100 ks a dále umístěného na webových stránkách knihovny), informační mail s novinkami a programem knihovny (prostřednictvím služby Ecomail rozepisovaný měsíčně všem čtenářům, kteří nám dali souhlas s jeho odběrem), samostatný měsíční plakát na akci knihovny rozmísťovaný na výlepových plochách ve městě v počtu 60 ks, vybrané akce mají samostatný plakát, papírové pozvánky velikosti A6 (jsou k dispozici

v půjčovně a také informačním centru), tiskové zprávy rozesílané do médií (rozhlas, TV, noviny), www stránky knihovny a sociální sítě. Každý z těchto kanálů zasahuje různé skupiny uživatelů, avšak bez jejich využití si nedovedu pořádání aktivit v knihovně představit.

A nyní již příklad funkčního Lokálu. Již řadu let jím je projekt Město v mé paměti, který dává prostor aktivním seniorům a jejich vzpomínkám. A přestože funguje na zcela primitivním konceptu setkávání lidí v knihovně, je nutné právě v tomto kontextu vyzdvihnout jejich důležitost pro činnost knihovny a Rožnova vůbec. Je tomu více než deset let, kdy záměr vytvořit průvodce paměti města s pomocí dobrovolníků z řad seniorů dal vzniknout tomuto projektu. A nebýt nezištné a dobrovolné spolupráce účastníků, byl by Rožnov o mnoho ochuzen. Může Vám to připadat jako nafoukané tvrzení, avšak opak je pravdou. Za tu dobu se podařilo uspořádat bezpočet besed s regionální tematikou, s tématy osobní historie, vyšla řada tisků ať už pod hlavičkou knihovny či vlastními náklady z řad účastníků projektu, vznikly rožnovské questy, byly zmapovány a zaznamenány vzpomínky na události a osoby, jež by upadly do vzduchoprázdna zapomnění,

a řada dalších, méně patrných výstupů. A to vše bez fanfár, nabubřelých ovací a zbytečného patosu. Jen jako stopa, kterou lze sledovat a s úžasem poznávat, že tohle bylo, je a třebaš i do budoucna bude město, kterému svým životem a prací dáváme každý z nás svou tvář.

Jedním z rizik, které jsme v minulosti před započatím projektu řešili, byla možná vzájemná nevěřivost či antipatie mezi účastníky projektu. Navzdory svým obavám jsem s překvapením zjistil, že s přibývajícím věkem a životní moudrostí jsou tyto malichernosti zapomenuty, společný zájem a cíl dokáže stmelovat lidi s často protichůdnými názory. Řada mladších a ambicióznějších jedinců by se zde mohla učit naslouchání, dialogu a vstřícnosti.

Napadá mne, že vlastně stáří, moudrost, nadhled, zkušenost (zažitá a získaná), zaznamenaná a nezapomenutá minulost (se všemi odstíny krve, protože ta je životem) lidí, je vlastně bonanzou, která v sobě ukrývá nesmírné bohatství. Jsem rád, že jsme na ni s knihovnou narazili, a její bohatství dokážeme sdílet s ostatními.

Můžete to zkusit i u Vás, s otevřenou myslí a naslouchajícíma ušima se Vám to dozajista podaří.

Komentovaná procházka po rožnovském náměstí pro žáky ZŠ

Šumerská knihovna T. G. Masaryka – rok v nové budově

Kamila Šeligová
seligova@knihovnaspk.cz

Príspevek nás seznamuje s přístupem vedení a kolektivu pracovníků městské knihovny k uživatelům i občanům města. V tomto případě se jedná o Městskou knihovnu Šumperk, ale příspěvek přináší inspiraci i ostatním veřejným knihovnám. Široké obsahové spektrum vzdělávacích cyklů, tradičně úspěšné akce jako festival Město čte knihu i jednotlivých pořadů, např. výstava a Lavička Václava Havla k výročí Sametové revoluce, to vše jsou aktivity, které osloví různé věkové i zájmové skupiny veřejnosti.

Prvního září uplynul přesně rok od doby, kdy knihovna slavnostně otevřela nové prostory v bývalé Masarykově škole, která byla pro účel provozování knihovny zrekonstruována. Knihovna stojí v těsné blízkosti Gymnázia Šumperk, nedaleko od vlakového a autobusového nádraží a centra města. V samostatném objektu sídlí společně s VŠ báňskou – Technická univerzita. Knihovna využívá dvě patra a ve 3. patře sídlí učebny VŠ. Budova knihovny slouží zároveň i jako komunitní centrum. V klubovnách, které knihovna pronajímá, se scházejí místní spolky. Knihovna ve spolupráci s nimi pořádá různé kulturní a vzdělávací akce. V knihovně provozuje Literární kavárnu Centrum sociálních služeb Pomněnka jako chráněné pracoviště. Knihovna spolupracuje s organizací Dětský klíč, pomáhající autistům, jejíž klienti docházejí na pracoviště balení knih, kde pomáhají čistit knihy připravené k opravě. Knihovna také spolupracuje s organizací Vincentinum (poskytovatel sociálních služeb). Zaměstnává jednoho klienta této organizace na údržbu pořádku okolo budovy knihovny.

Součástí prostor jsou dva velmi pěkné sály s kapacitou 80 a 180 osob. Tyto sály slouží pro pořádání kulturních a vzdělávacích akcí v knihovně, zároveň jsou pronajímány místním spolkům, sdružením a organizacím. O pronájem sálů je velký zájem. Přestěhováním do nové budovy získala knihovna mnohem větší prostory jak pro půjčovnu pro dospělé, tak především půjčovna pro děti a mládež si ve srovnání se starou budovou výrazně polepšila prostorově a vhodným vybavením. Celkově

se zlepšilo i administrativní zázemí pracovníků knihovny.

Nové prostory přinesly i významný nárůst čtenářů jak na dospělém, tak i na dětském oddělení. Výrazně stoupla návštěvnost kulturních a vzdělávacích akcí, které pořádá knihovna. Ve staré budově byla kapacita sálu 60 osob, v současné době se přednášek zúčastňuje mezi 120 až 180 posluchači.

Knihovna pokračuje v pořádání přednášek, které byly úspěšné i ve staré budově. Jedná se hlavně o cestovatelské besedy, přednášky o místní historii a autorská čtení. Nově knihovna připravila pro své uživatele vzdělávací semináře. Velmi úspěšný a navštěvovaný je Literární seminář, který vede PhDr. Marie Brožová, seminář Nejvyšší vrcholky hor a Klasika viva slovem. Pro další školní rok přidala knihovna seminář Moderní dějiny 20. století. Jsme velmi příjemně překvapeni zájmem veřejnosti. Výrazně vzrostl počet pořádaných besed se spisovateli. Za rok od otevření knihovny u nás ze svých knih četli spisovatelé: Markéta Pilátová, Pavel Kosatík, Anna Strnadová, Daniela Fischerová, Pavla Horáková a Iva Březinová.

Knihovna se také zapojila do projektu, který lidem přináší informace o domácí hospicové péči a paliativní medicíně. Navázala spolupráci s místní Charitou Šumperk. Obě organizace spolu uspořádaly výstavu fotografií Jindřicha Štreita Mobilní hospic Nejste sami a připravily přednášku Marie Svatošové, která se setkala s obrovským zájmem veřejnosti, a přednášku Viery Ivanovové a Dagmar Remešové věnovanou problematice doprovázení

vážně nemocných. Každé dva měsíce v knihovně probíhají vernisáže výstav jak v dospělém, tak v dětském oddělení.

Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk je však u knihovnické odborné veřejnosti velmi známa svým festivalem Město čte knihu. Tento festival v Šumperku pořádáme od roku 2005 vždy na začátku listopadu. Za dobu od svého vzniku se zařadil k oblíbeným a bohatě navštěvovaným akcím. Na přípravě a realizaci spolupracují vlastně všechny kulturní organizace ve městě, školy, společenská zařízení i řada nadšených jednotlivců. Naším záměrem je přilákat k čtenbě nejen ty, kteří jsou s knihou v pravidelném kontaktu, ale také ty, u nichž tomu tak není. Po celý týden festivalu se soustředíme na čtení z díla jednoho autora; v prvním ročníku v r. 2005 jsme četli novelu z díla Vladimíra Körnera, následovali Jan Werich, Jiří Suchý, Bohumil Hrabal, Ota Pavel, Ludvík Vaculík, Karel Čapek, Karel Poláček, Markéta Pilátová, Ivan Kraus. Výjimku tvořily dva ročníky, kdy jsme se soustředili ne na autora, ale na téma. V roce 2010 jsme k výročí festivalu Blues Alive četli knihu ...a to je blues, při 10. ročníku Město čte knihu v roce 2014 jsme četli Pohádky nejen pro dospělé. V roce 2017 jsme četli z povídkové knihy Daniely Fischerové pod názvem Zbytečná koroptev aneb Důvěrné sdělení a v loňském roce z knihy Jiřího Brdečky, kterou nám sestavila jeho dcera Tereza Brdečková. Více o akcích festivalu je na webových stránkách www.mestocteknihu.cz.

Téměř pravidelnou součástí festivalu se stala nová kniha, kterou v jednotné ediční řadě vydává

jeden z našich partnerů, místní nakladatel Pavel Ševčík – Veduta Štítý. Kniha se pro návštěvníky festivalu stala vyhledávaným sběratelským artiklem, dostávají ji školy, společenská zařízení, je honorářem (nebo součástí honoráře) pro účinkující.

Z knihy čteme za účasti místních i přespolních hostů každý den v jiném prostředí, probíhají klubová setkání, čtenářská štafeta místními školami a další akce dle fantazie a možností pořadatelů. Pro letošní 15. ročník festivalu jsme vybrali autora Ilju Hurníka a knihu nám ilustruje akademická malířka Anežka Kovalová.

Knihovna díky místnímu mecenáši získala Lavičku Václava Havla, která je v prostoru před hlavním vstupem do budovy knihovny. Vzniklo tak velmi hezké prostředí pro pořádání různých kulturních akcí. Město Šumperk zde například velmi důstojně oslavilo 100. výročí republiky. V letošním roce si budeme v listopadu připomínat události 17. listopadu. Knihovna přišla s výzvou, aby se občané fotili na Lavičce Václava Havla. Fotografie pak budou použity do koláže „Na Lavičce Václava Havla“, kterou chce knihovna odhalit při vernisáži právě 17. listopadu 2019.

Zájem knihovnické veřejnosti o naši knihovnu je velký. Od jejího otevření ji navštívilo mnoho kolegů u příležitosti cílených exkurzí, nebo při Valné hromadě Svazu knihovníků a informačních pracovníků SKIP10. Rádi případně přivítáme další zájemce a pochlubíme se našimi krásnými prostory a všemi kulturními akcemi, které pořádáme.

Velký sál knihovny

Rychlé čtení jako podpora osobní práce s informacemi. Část 4: Výběr několika tréninkových možností

Richard Papík
papikr@cuni.cz

Ve 2. části tohoto miniseriálu o rychlém čtení byly popsány pasivní a proaktivní způsoby čtení a zároveň bylo upozorněno na nejčastější chyby či rezervy při čtení, mezi které patří např. nízká soustředěnost pozornosti. V této části lze odkázat na možnosti zlepšování parametrů čtení.

Zásadním cvičením v klasických kurzech rychlého čtení nebo při zvládání cvičení samoukem podle některých učebnic (např. dostupné v českém nebo slovenském jazyce od autorů jako jsou Zielke, Mistřík, Buzan, Gruber, Papík) je rozšiřování zrakového rozpětí a snižování počtu fixací na řádku. Klasický kurz na to jde např. přes speciální sady cvičení, ale asi nejlepší současnou variantou je využít **online výukové verze kurzu**, a to i díky startovacímu projektu (mj. oceněného prestižní cenou *Vodafone Nápad roku 2012*). Projekt k rychlému čtení s názvem **Rozečti.se: Online kurz rychlého čtení** je dostupný na adrese <http://www.rozetise.cz>, ale protože šlo o startovací podnikatelský projekt, není přístupný zdarma, ale za platbu. Díky ochotě a podpoře tvůrců je dostupný pro **každou knihovnu zdarma**, která po nahlášení patřičných IP adres počítačů v knihovně může nabízet svým uživatelům tuto samostatnou a na lektorovi nezávislou online výuku zcela bez jakékoliv platby. Výuka, zejména pak vlastní online trénink s cvičeními právě třeba na rozšíření zrakového rozpětí, se pochopitelně musí realizovat na počítačích knihovny s přístupem na internet. Je to spravedlivé, a také může být motivující pro vlastní fyzickou návštěvu knihovny ze strany uživatelů. Jinak online verze jsou také součástí akreditovaných výběrových předmětů na Ústavu bohemistiky a knihovnictví PPF Slezské univerzity, na Ústavu informačních studií a knihovnictví FF Univerzity Karlovy, také na Katedře psychologie na FF Univerzity Karlovy

nebo na Ústavu vědeckých informací 2. LF Univerzity Karlovy. Absolvováním kurzu získá student zápočet, a to je motivující na dokončení kurzu (Zwinger, 2013). S projektem na zlepšení rychlosti čtení přišel a celý tým vedl *Michal Zwinger* (tento tvůrce a manažer projektu je i autorem a realizátorem jiného velmi oceňovaného a nejen ve školách užitečného projektu spojeného se čtením – *Včelka*, <http://www.vcelka.cz>). I tento výukový systém mohou mít knihovny zcela zdarma pro své uživatele po dohodě s tvůrci.

Pokud se vrátíme ke cvičení klasickou metodou bez použití počítačů a někdo hledá tip na cvičení i bez speciálních pomůcek na rozšiřování zrakového rozpětí, lze využít následující postup:

Velmi snadným způsobem, ale vyžadujícím menší intenzivní nácvik, je naučit se tzv. svislému čtení. Dobře se toto nacvičuje i okamžitě aplikuje na čtení novin, kde sloupce textů jsou poměrně úzké, a tudíž vhodné pro nácvik. Stačí si opakovaným cvičením přisvojit schopnost rozšířit zrakové rozpětí na jednu fixaci celého řádku a místo čtení slova po slově po řádcích se snažit číst po svislici, která protíná přibližně střed každého novinového sloupce. Tedy jednou fixací zabrat první řádek, tj. více slov najednou, a následně fixace pokládat na další a další řádky, které zabíráme také na jednu fixaci. Ze začátku nemusí jít o snadný úkon. Chce to menší trpělivost, aby se formální pohyb očí v textu sladil s efektivním chápáním textu. Vcelku jde jen o mnohonásobné zopakování tohoto způsobu

čtení, který nakonec může po více opakováních a při soustředěné pozornosti slavit úspěch.

A při čtení novin navíc není třeba mít výčitek, že čteme rychle. Novinové texty patří obvykle mezi lehké čtivo, zvláště jejich zpravodajsky zaměřené články jsou bez složitých intelektuálních úvah. A číst složité intelektuální úvahy rychlým čtením je naopak zase škoda. Právě díky rychlému čtení je možné vytrídění informací na podstatné a méně podstatné a je reálné vyšetřit více času právě na ony těžší texty, které přečteme našim běžným pomalejším čtením (*statarické čtení*). A na lehké či středně těžké texty nasazovat právě metody rychlého čtení. Co jsou texty lehké a těžší se řeší například v rámci zkoumání tzv. *čtivosti*. Jde o zajímavou oblast teorie textu, kde se dá celá řada vztahů matematizovat. Mj. možnost si přečíst více o čtivosti a vzorcích čtivosti odborně a zároveň relativně čtivě lze v práci Dany Prchalové (Prchalová, 2013).

Jiný typ pomůcky může pomoci procesu chápání a zpracování textu. Efektivní čtení není jen o rychlosti, ale i o efektivním vyhodnocení a případném zaznamenání si podstatných myšlenek a faktů z textů. Nápomocna může být technika **READ**, což je mnemotechnickou zkratkou pro fáze práce s textem po přečtení (pročítání) textu.

- **R** jako *reaction, reflection* – reakce na první text, není nutné se bát prvních dojmů a soudů, které posléze lze opravit.
- **E** jako *elaboration* – zpracování, rozpracování myšlenek textu po prvním nebo i druhém čtení.
- **A** jako *addition, asking, arguments* – neboli přidáním dalších vlastních názorů, zkušeností, případně i literárních a informačních pramenů, také zapsání si otázek a argumentů.
- **D** jako *decision*, tedy rozhodnutí, k čemu, jaké činnosti text dále využijeme, či zůstane jen dočasnou ne příliš významnou epizodou v našem čtení, která nás jen letmo informovala.

Tuto techniku READ si můžeme znázornit na papíře (či jiném médiu), na kterém si děláme poznámky, i do křížové, respektive jakési matricové struktury pro lepší vizualizaci zápisu.

Závěrem je možné zmínit, že metody *efektivního čtení* mohou být součástí vyšších a pokročilých metod čtení, např. čtení tzv. *akademického*, kdy je třeba kombinovat různé strategie čtení odborných a vědeckých textů. Metody rychlého čtení tu poslouží např. k prvnímu seznámení se s textem, kdy odhalíme strukturu, základní fakta, prvotně ohodnotíme, roztrídíme na podstatné a méně důležité. V zahraničí se o takovém čtení hovoří jako o kurzorickém (Zielke), také se používá termín v anglo-americké literatuře o efektivním čtení – *skimming*. Teprve v dalším čtení materiál studujeme a analyzujeme např. také metodami *kritického čtení* a provádíme analytické obsahové vyhodnocení. Naučení se metodám *rychlého čtení* se může dít formami výuky samouka a samostatného objevování těchto způsobů čtení, někdo používá vlastní metody intuitivně nebo si je sám vymyslel, také je možné absolvování nějakého kurzu v klasické formě s lektorem, anebo např. i s pomocí výše zmíněné online formy opět na samostatné bázi a bez lektora. V každém případě metody *rychlého (racionalního, efektivního)* čtení mohou být nápomocny našim duševním činnostem. V práci s informačními prameny se vyplatí také techniky používat. Metody *rychlého čtení* používají také cíleně nebo intuitivně i informační pracovníci a knihovníci v rámci obsahové analýzy dokumentů, tedy je to technika vhodná pro katalogizátory nebo indexátory i další informační profese a bývá tak i zmiňována. Řada pramenů k této tematice se objevuje v zahraničí i u nás.

Literatura:

PAPÍK, Richard, 1992. *Naučte se číst!* Praha : Grada. 181 s. ISBN 80-85424-93-2.

PRCHALOVÁ, Dana. *Zkoumání čtivosti – srovnání způsobů měření obtížnosti textu* [online]. 2013 [cit. 2019-09-06]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/96929>. Vedoucí práce Richard Papík.

ZIELKE, W., 1988. *Jak číst rychleji a lépe*. 2. vyd. Praha : Svoboda. 168 s.

ZWINGER, Michal a Michal HUDEČEK; Jana KREJČÍ; Richard PAPÍK. Rozečti.se – online výuka rychlého čtení. *ITlib : informačné technológie a knižnice* [online]. 2013, č. 2 [cit. 2014-03-10]. Dostupný z WWW: <http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2013/2/rozecti.se-online-vyuka-rychleho-cteni.html?page_id=2476>. ISSN 1336-0779.

Pišme si deník... čtenářský deník

Irena Poláková

irmamiter@gmail.com

Na začátku loňského školního roku jsem se ptala studentů sexty, co četli o prázdninách. Velmi ochotně odpovídali a pak mě zaskočili otázkou: „Co jste četla vy?“ Skvělá příležitost, jak jim představit těch několik skvělých titulů, s nimiž jsem v létě trávila čas. Ještě ve mně dozníval intenzivní pocit z četby, ponoření do příběhu, radost z nových světů i nadšení, že jsem nečetla jen detektivky... a to bylo tak jediné, na co jsem si vzpomněla. Žádné jméno, žádný titul, jen nejasné emoce. Možná po chvíli jsem zmínila Pohřbeného Obra a snad i „něco“ od Henryho Jamese. Skoro to vypadalo, že jsem nečetla vůbec nic, a jen se to snažím zakrýt. Nevzpomněla jsem si ani na *My z ostrova Saltkrakan*, který jsme s dcerou o prázdninách četly snad třikrát.

O pár týdnů později jedna studentka požádala o schůzku ke knize *Zločin a trest*. Měla připravený seznam otázek k obsahu a výtek vůči autorovi. Dala jsem si pár týdnů času a knihu si znovu přečetla. Vyzvala jsem také další studenty, kolegy a rodiče, aby si přišli v rámci „čtenářské snídaň“ o knize popovídat. Sešlo se nás pět – studentka, jeden rodič, dvě kolegyně (jedna z nich z I. stupně) a já. Snažili jsme se diskutovat, argumentovat, já naštěstí měla

knihu v čerstvé paměti. Ne tak kolegyně Šárka, ta četla Dostojevského před pár lety, ale prostě si otevřela zápisky z četby, které si dobrovolně vedla na vysoké škole, a plynule navázala na své tehdejší čtenářské já. Vycházela z poznámek z oblasti literární teorie, ale i z těch, kterými se vymezovala vůči tématu a motivům, které ji ve své době zaujaly, a vlastně tak trochu tvořily skrze reflexi četby i její vlastní osobní deník.

Výzvu k psaní čtenářského deníku/zápisů z četby obvykle v rámci čtenářsky zaměřených projektů Nové školy, o.p.s., (Školní čtenářské kluby a Učíme se příběhem) neadresujeme jen k žákům, ale i ke spolupracujícím pedagogům a knihovníkům. A už několik měsíců ji opakovane a důsledně připomínám i sobě. Nový školní rok mě zastihne připravenou – zmínit můžu *Amatku* Karin Tidbeckové, Na počátku bylo moře *Tomáše Gonzálese*, *Lišku lovce* Herty Müllerové či *Cukrárnu* u Šilhavého Jima od Marka Tomana. S radostí se u mladších ročníků rozhovořím o knize prachu *Philipa Pullmana*... dokonce můžu popsat i zážitky z letního výletu do Bassana del Grappa a proložit to citacemi ze *Sbohem armádo*. Tak jen doufám, že je to bude zajímat a i letos se zeptají: „A co jste četla vy?“

Bude vás zajímat, že...

... režisér Václav Marhoul po 11 letech práce dokončil **zfilmování románu Jerzy Kosińskiego *Na-barvené ptáče***. Podstoupil složitá vyjednávání o filmová práva, v Českém Krumlově se mu podařilo najít představitele malého hrdiny *Pětu Kotlára* a černobíle natočený celovečerní film dokončil (premiéra 12. 9. 2019). O knize režisér říká: „... je to naprosto unikátní dílo. Většina lidí knihu chápe jako přehlídku zla a násilí. Já v ní vidím něco úplně jiného. Vidím v ní naopak příběh o dobru a lásce ... ve všem tom strašném, co tam čteš, jaksi hledáš, co by mohlo být správné, hledáš dobro a světlo. ... Ta knížka klade neuvěřitelné množství otázek. ... kdokoliv si tu knížku přečte – pokud je schopen ji přečíst až do konce – tak se dopravuje k tomu, že začne sám – zdůrazňuji sám – si na všechny ty otázky muset hledat odpověď. Doufám, že to dokáže i můj film. ... “ (Marhoul, Václav, *Literární noviny* 7/19, s. 4-5) ...

Z odpadu ke knihovně s charakterem

Hana Zoubková

hazoubkova@gmail.com

Haram folkebibliotek je malá veřejná knihovna norského správního celku Haram, ve kterém žije pouhých 9 000 obyvatel. Knihovna nacházející se ve dvoutisícovém městečku Brattvåg čelila nedávno výzvě spojené se stěhováním do dočasných prostor. Veškeré finance byly totiž určeny na vybudování nové knihovny, a rozpočet tak nepokrýval náklady na zařízení přechodného prostoru, ve kterém měla knihovna strávit nadcházející rok.

S funkčním uspořádáním nám, jediným třem zaměstnankyním, pomohly zkušenosti jiných norských knihoven. S vybavením a designem interiéru jsme si však musely poradit samy. Jaké místo chceme vytvořit? Jaké pocity jím chceme v návštěvnických vyvolat? Nemohly jsme si přitom dovolit dělat

velké změny v prostorách, které nám byly poskytnuty, ani v mobiliáři, kterým jsme již disponovaly ze staré budovy. Musely jsme se tedy také ptát – existuje způsob, jak začlenit staré oprýskané plechové regály do estetického interiéru?

Téměř všechny odpovědi na naše otázky směřovaly k jednomu bodu – lokální identita. Chceme vytvořit třetí místo pro místní obyvatele, relaxační prostor, kterého budou součástí a který k nim bude již při vstupu promlouvat. Haram je sice malým správním celkem, ale velice silnou industriální oblastí. A ačkoli v průmyslu spousta lidí nevidí něco prvoplánově krásného, co je hezčího než vyzdvihnout tu nejsilnější stránku vaší lokální identity? A co je vlastně jednoduššího? Vytvářet-li prostor odkazující k silným stránkám vašeho

Haram folkebibliotek

Interiér knihovny

města či okresu, nacházíte se v samotném centru potenciálních zdrojů.

Prostory jsme vymalovaly industriální modrou, šedou a šedivě zelenou, zčásti také černou tabulovou barvou. Barva byla naším největším finančním výdajem. Obešly jsme místní podniky a seznámily je s plánem na knihovnu vyzdvihující místní industriální identitu, které jsou ony samy nedílnou součástí. Začlenění těchto firem do konceptu knihovny pomohlo získat zdroje pro její tematické vybavení. Například místní fabrika na lodě nám umožnila přístup do odpadových kontejnerů nepoužitelných součástek a výrobní rybářských sítí nám darovala část jejich vadného zboží. A ty z počátku nechtěné plechové regály ze staré knihovny se najednou staly perfektním doplňkem nově vznikajícího průmyslového interiéru.

Různé výrazné součástky, díly a plechové pláty nalezené v kontejnerech fabriky na lodě nás inspirovaly a postupně udávaly vzhled nové knihovny. Zcela obroušené staré brusné kotouče ozdobily náš výpůjční pult, z kovových pilin nacpaných ve sklenicích se staly lampičky, z drátů a kabelů výstavní lanka, v šatních skříňkách pro dělníky skladujeme deskové hry a z pracovního oblečení místních podniků jsme ušily polštáře na gauč. Ačkoli část našich představ a nápadů přivedli

k životu místní řemeslníci, i my samy jsme se musely naučit pracovat s vrtačkou a rozpoznat hmoždinky do sádkartonu od těch do zdiva.

Díky zvolenému tématu lokální identity se do projektu s chutí zapojily nejen místní podniky, ale i místní obyvatelé, jejichž dobrovolnictví bylo při tomto recyklačním projektu obrovskou podporou. Doslova z odpadu jsme společně vytvořili knihovnu vyzdvihující nejsilnější prvky charakteru našeho bydliště.

Tipy pro jedinečný interiér malé knihovny bez velkého rozpočtu

- Inspirujte se lokální identitou vašeho okresu! Díky tomu budete přímo v centru potenciálních zdrojů.
- Je pro vaše okolí typický průmysl? Zemědělství? Za vším se skrývají podniky, které můžete zapojit do konceptu knihovny vyzdvihující silné stránky okresu a oslovit je tak při shánění předmětů na ozvláštnění interiéru. Co je pro ně odpad, může být pro vás ten pravý designový prvek. Staré automobilové díly, pytlovina, špatně natisknuté etikety...
- Zkoumejte tvary získaných předmětů, nikoli jejich původní účel. Ten nyní určujete vy a ze starého svářečského stroje se tak lehce může stát příruční stůl u vaší sedací soupravy.
- Nehodí se něco z vašeho starého mobiliáře do nového stylu knihovny? Přemýšlejte, jakým detailem to můžete změnit. Stačí na nevhodný stůl přidat vázu vyrobenou z potrubí nebo musíte část jeho plochy překrýt starým kovovým plátem?
- Investujte do barev typických pro odvětví, kterým se inspirujete. Nebojte se ani tmavých odstínů, ty totiž často dokáží utlumit estetickou nesourodost pestrobarevné knižní sbírky.
- Nebojte se oslovit místní obyvatele. Knihovna je veřejným místem a třeba vás překvapí, kdo všechno bude chtít dobrovolně přiložit ruku k dílu pro sebe, své děti nebo vnoučata.

Rozhovor s Blankou Tauberovou

Jana Nejezchlebová

jana.nejezchlebova@mzk.cz

Městská knihovna v Sedlčanech byla založena roku 1882. Letos je to tedy již 137 let. V roce 1952 byla knihovna profesionalizovaná a od roku 2001 jste její ředitelkou. Od čísel přejdeme k tomu, jak je pod vaším vedením s dobrým pracovním kolektivem úspěšná ve své činnosti a službách občanům města. Nároky a požadavky uživatelů na služby knihovny se vám daří plnit, předvídat a připravit se včas. Odpovídá tomu i ocenění práce knihovny, která se stala Městskou knihovnou roku 2016.

Zastavíme se u nejmladších čtenářů. Paní ředitelko, práce s dětmi vaší knihovny byla oceněna v roce 2009 titulem Kamarádka knihovna. Máte kvalitní fond dětské literatury, pěkné prostředí, kde se děti cítí příjemně a knihovnice, které rozumí jejich potřebám. Stačí to v současné době? Jak se postupně měnila a mění práce s dětským čtenářem?

V roce 2001 jsme otevřeli nové prostory v ulici Kapitána Jaroše. A ihned po otevření jsme si řekli, že právě činnost pro děti a s dětmi je základem každé dobré knihovny a stane se naší prioritou. Chvilí trvalo, než se dala dohromady knihovnická „parta“. Nějakou dobu jsem většinu programů pro děti i dospělé dělala sama, ale nakonec se vše podařilo. Od začátku jsem cítila, že je třeba se v knihovnách věnovat už úplně nejmenším dětem a jejich rodičům. V roce 2004 jsme se začali aktivně účastnit na radnici slavnosti Vítání občánků (tento nápad přivezla Zlata Houšková z Anglie). Tato aktivita přivedla nové čtenáře a statisticky začala potvrzovat mé pocity. Dnes SKIP rozjíždí projekt S knížkou do života (Bookstart) a mnohé knihovny začínají s programy pro nejmenší. Tento projekt, ve kterém jsme od samého počátku zapojeni, nás přivedl však ještě o kousek dál – čteme už miminkům v bříšku. Snažíme se

tím rodičům vysvětlit, jak důležitá je právě prenatální komunikace. Ale k Vaší otázce. Ano, děti potřebují hezké prostředí, nové knížky a fajn knihovnice, ale zároveň s tím ruku v ruce musí jít v dnešní době podpora čtenářské gramotnosti všemi směry a pro všechny (věkové i sociální) skupiny obyvatelstva. A o to se právě u nás snažíme.

Rozvoj čtenářství, podpora čtenářské a literární gramotnosti dětí a dospívajících je významnou součástí práce vaší knihovny.

Přicházíte s inspirativními a netradičními nápady. Jak se vám v praxi tato snaha daří?

Práce s mládeží je jednoznačně v současné době pro nás největším problémem. Daří se nám na úrovni škol, ale v individuální rovině příliš ne. Tušíme, co by mladé lidi přivedlo, ale na potřebné vybavení chybí finanční prostředky a zejména prostor... Samozřejmě se snažíme a občas se to i podaří, ale není to ono. Nicméně, v poslední době se nám potvrzuje (a znovu hlavně s projektem Bookstart), že se nám čtenáři vrací právě tehdy, když založí rodinu. Děti u nás dostávají dobrý čtenářský základ od narození až do puberty. Mnoho těchto dětí u nás, jak říkáme, vyrostlo. Poté nás někteří na nějaký čas opouští, ale k naší veliké radosti se zase vrací i se svými malými ratolestmi. Velmi v tom pomáhají také

aktivity pro celé rodiny. Nicméně virtuální prostor tady je, současné děti v něm jsou jako doma a je stále těžší vysvětlit jim důležitost čtení, ale třeba i setkávání a o důležitosti sociální komunikace ani nemluví.

Další úkol, který je součástí práce všech knihovníků již od dob před internetem, je informační gramotnost. V současné době se přidává i mediální gramotnost. Stále důležitější je schopnost kreativního myšlení, využívání různých zdrojů informací. Jaké jsou vaše zkušenosti?

Tak v naší knihovně máme zkušenosti opravdu letité. S informačním vzděláváním jsme začali v sedmdesátých letech minulého století. Tenkrát to byla součást programu Mládež a kultura. Výhoda tohoto programu byla v tom, že účast školy byla povinná. Po roce 1989 toto přestalo platit, ale všechny sedlčanské školy (kromě učiliště) projevily zájem knihovnu navštěvovat i nadále. Samozřejmě došlo ke změně lekcí, a to v té době hlavně obsahové – mohli jsme si téma v každém ročníku sami zvolit. K zásadní změně, která v nás zrála delší dobu, jsme přistoupili v roce 2009. Po prostudování Rámcových vzdělávacích programů škol a dalších dokumentů, jsme vytvořili zcela novou koncepci Informačního vzdělávání. V srpnu 2009 jsme tuto koncepci představili nejprve vedení škol (potřebovali jsme podporu, ale hlavně také navýšení hodinové dotace výuky) a poté učitelům v jednotlivých školách. Nutno říci, že všichni ředitelé souhlasili a mohl tak být spuštěn pilotní ročník. V pilotním ročníku jsme také pilně rozdávali dotazníky a na jejich základě program dotvořili dle požadavků. V současné chvíli se k nám děti a studenti podívají minimálně dvakrát během školního roku (předškoláci MŠ však přicházejí 3x a prvňáčci dokonce 6x). Navštěvují nás všechny sedlčanské třídy – od předškoláků až po studenty 2. ročníků gymnázia. Lekce jsou prakticky zaměřené, a to na orientaci

v knihovně, orientaci v literatuře, práci s knihou, práci s dalšími informačními zdroji a práci s informacemi. Využíváme nejnovějších metod výuky, kritického myšlení, kritického čtení... Systém se neustále vyvíjí, doplňuje a rozšiřuje. V září 2019 bychom chtěli, po deseti letech, školy oslovit s dalším dotazníkem, který nám třeba otevře novou cestu... Na informační vzdělávání klademe veliký důraz. Nesmíme zapomínat, že se jedná o celoživotní proces, který by měl vést k dosažení čtenářské a informační gramotnosti.

Koordinace práce knihoven a škol je zcela samozřejmá, bez dobré součinnosti s učiteli se nemůže dařit práce knihovníků. Městská knihovna Sedlčany je zapojená do projektu „Co nebylo v učebnici – spolupráce knihoven a škol ve vzdělávání žáků 21. století“. Co to pro vás znamená?

Ano, nám a školám je situace jasná. Ve zkratce řečeno – knihovník se bez učitele a jeho žáků neobejde, ale platí to i naopak. Teď ještě, aby tomuto porozuměla i patřičná ministerstva. Zdá se, že i díky projektu, který zmiňujete, se začíná blýskat na lepší časy. Na ministerské půdě vzniká memorandum, které by mohlo být prvním krokem.

Do projektu „Co nebylo v učebnici“ jsem přemluvila kolegyni. Měla jsem pocit, že by to mohl být jeden z mála „měkkých“ projektů, které mají smysl. Navíc jsem přesvědčená, že právě v této oblasti má naše knihovna opravdu za sebou hodně odvedené práce a máme zkušenosti, které můžeme nabídnout. Projekt však samozřejmě závisí na mnoha dalších aspektech. A co pro nás znamená? Hlavně hodně práce navíc pro kolegyni Alenu Budkovou. A zda skutečně projekt splní mé původní očekávání a bude knihovnami a školami využíván, myslím, ukáže čas.

Knihovníci se v posledních letech stále intenzivněji snaží, aby se knihovny staly

komunitními centry, místy setkávání nejen uživatelů, ale i občanů měst a obcí...

V roce 2003 v naší knihovně vznikl první komunitní projekt v knihovnách ČR (zdroj NK ČR), projekt Lukášek. Tento projekt jsme ukončili v roce 2018 po patnácti ročnících. Komunitním aktivitám a komunitním knihovnám se tedy věnuji již více než patnáct let, a to nejen v naší knihovně, ale i ve SKIP. Jsem přesvědčená, že tato činnost k veřejným knihovnám našeho typu neodmyslitelně patří. Logicky na tento projekt a další naše aktivity navázalo zmíněné komunitní centrum. V roce 2007 se stalo součástí knihovny a probíhají v něm nejrůznější aktivity – scházejí se kluby, slouží k přednáškám, setkáváním, občanskému vzdělávání... Dvěře K... (Diskusní Veřejný Klub) je naším nejmladším dítětem na poli komunitních aktivit. Vznikl v loňském roce a řeší nejen občanská, ale i literární témata.

Knihovna je místem pro všechny, tedy pro různé věkové kategorie, sociální skupiny i zdravotně znevýhodněné skupiny. Jaká je situace ve vaší praxi? Setkávají se vždy příznivci knihovny „pouze“ ve zdech knihovny, nebo máte jiné varianty?

Od přestěhování v roce 2001 si říkáme knihovna „rodinného typu“. Tomuto je podřízeno vše – prostor fyzický i virtuální. Snažíme se ve všech směrech působit jako rodina. V téměř každé rodině bývají zastoupeny různé generace, přicházejí nemoci, smutky a samozřejmě radosti. Tak taková je i naše knihovna, jsme tady pro všechny, a to nejen ve zdech knihovny. Pořádáme i celou řadu akcí mimo knihovnu – na náměstí, na zřícenině hradu Zvěřinec, na fotbalovém hřišti...

Ještě vás požádám o zamyšlení nad blízkou budoucností knihoven. Jaké jsou nejdůležitější úkoly v práci se čtenáři?

Myslím, že to nejdůležitější již vyplývá z mých předchozích odpovědí. Jsem přesvědčená, že právě vzdělávání na poli čtenářské a informační gramotnosti by se mělo stát prioritou knihoven budoucnosti. Cítím to jako velmi důležitý úkol. A musí jít všemi směry – přes školy, celoživotní vzdělávání, volnočasové aktivity...

A samozřejmě naší doménou musí být i nadále mravenčí knihovnická práce. Jenom by měla dostat modernější kabát a měli bychom se více naučit těžit z toho, co umíme a co je naší profesí vlastní. A nakonec budoucnost knihoven vidím i jako míst setkávání... Zatím si to příliš neuvědomujeme, ale bezpečného veřejného prostoru bude čím dále tím více potřeba.

Děkuji za rozhovor a váš čas.

Blanka Tauberová působila od roku 1980 jako samostatná knihovnice v Městské knihovně v Praze na pobočce v Braníku, v roce 1985 začala pracovat v sedlčanské knihovně, které je od té doby věrná. Od roku 2001 pracovala v Městské knihovně Sedlčany jako její vedoucí. V tomtéž roce připravila přestěhování knihovny ze stávajících nevyhovujících prostor děkanství do prostor nových. Jedná se o knihovnu „rodinného typu“ – všechna oddělení se nacházejí na jedné ploše. Při knihovně vybudovala komunitní Centrum Lukáš, které bylo otevřeno začátkem října 2007. Je členkou Svazu knihovníků a informačních pracovníků, kde pracuje v několika sekcích, a je členkou VV SKIP. Přispívá do regionálního i odborného tisku, iniciovala vznik Spolku rodáků a přátel Sedlčanska. Stála u zrodu Pohádkového lesa na Červeném Hrádku a recitačních soutěžních přehlídek. Usiluje i o podporu a zaznamenání regionální historie. Iniciovala vydání knih Bejvávalo a čtyř svazků regionálních pověstí. V lednu 2015 se sedlčanská knihovna stala příspěvkovou organizací města a paní Tauberová její ředitelkou.

Právní poradna: právo knihoven poskytovat si vzájemně informace o nevrácených výpůjčkách v rámci MVS

Soňa Dresslerová

Sona.Dresslerova@mzk.cz

Knihovny mají právo v rámci meziknihovních služeb sdělit si informaci o tom, že konkrétní čtenář knihy nevrací, dluží škodu či pokutu dle § 1728 odst. 2 z.č. 89/2012 Sb. Dožádaná knihovna má právo na základě této informace meziknihovní službu neposkytnout (neuzavřít smlouvu o výpůjčce této knihy s žádající knihovnou) a žádající knihovna je oprávněna čtenáři tuto knihu neposkytnout (neuzavřít s ním smlouvu o výpůjčce této knihy) v rámci předcházení škodám (které by hradila dožádané knihovně).

Dle § 14 knihovního zákona „Meziknihovní služby“ musí žádající knihovna, pokud v knihovním fondu knihovny není knihovní dokument, jehož zpřístupnění si její uživatel vyžádal, v rámci meziknihovních služeb požádat dožádanou knihovnu o zprostředkování tohoto knihovního dokumentu, popřípadě o poskytnutí informace o něm. Dožádaná knihovna je povinna žádající knihovně pro jejího uživatele knihovní dokument ze svého knihovního fondu zprostředkovat tak, že požadovaný knihovní dokument žádající knihovně zapůjčí nebo jí poskytne jeho kopii, popřípadě jí poskytne informace, kde se požadovaný knihovní dokument nalézá. Pokud je žádost o zprostředkování knihovního dokumentu vyřízena jeho zapůjčením, je žádající knihovna povinna vrátit zapůjčený knihovní dokument dožádané knihovně v dohodnuté lhůtě a odpovídajícím stavu. Po dobu výpůjčky knihovního dokumentu nese odpovědnost za jeho poškození nebo ztrátu.

Z hlediska občanského zákoníku z meziknihovní výpůjční služby vznikají dva samostatné právní vztahy – jeden mezi knihovnami a jeden mezi žádající knihovnou a čtenářem. Žádající knihovna je tak v postavení osoby, která musí dožádané knihovně poskytnout informace, které jsou relevantní, a současně je v postavení

osoby, knihovny, která musí plnit § 18 knihovního zákona, dle kterého je provozovatel knihovny povinen zajistit ochranu knihovního fondu před odcizením a poškozením a tedy před uzavřením smlouvy o výpůjčce se čtenářem zvažovat, zda její uzavření není v rozporu s touto jeho povinností.

Dle § 1728 odst. 2 občanského zákoníku „při jednání o uzavření smlouvy si smluvní strany vzájemně sdělí všechny skutkové a právní okolnosti, o nichž ví nebo vědět musí, tak, aby se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby byl každé ze stran zřejmý její zájem smlouvu uzavřít“. Je nepochybné, že skutečnost, zda čtenář knihy vrací řádně a včas je skutkovou okolností mající vliv nejen na rozhodování dožádané knihovny, zda knihu v rámci meziknihovní služby půjčí (dle knihovního zákona není povinna ji poskytnout vždy, výklad viz výše), ale současně na rozhodování žádající knihovny, zda má zájemce v rámci meziknihovních služeb knihu čtenáři půjčit s ohledem na její odpovědnost za tuto knihovní jednotku vůči dožádané knihovně dle § 14 knihovního zákona. Tuto podstatnou informaci jsou knihovny povinny si vzájemně sdělit dle § 1728 odst. 2 občanského zákoníku.

Výše uvedené poskytnutí informací a nepůjčení knihy v rámci meziknihovní výpůjční služby z důvodu na straně čtenáře je přípustným omezením zajištění rovného přístupu ke knihovnickým službám všem dle § 4 odst. 6 z.č. 257/2001 Sb. knihovního zákona.

Dle § 4 odst. 6 knihovního zákona je provozatel knihovny povinen zajistit rovný přístup všem k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným knihovnou. Toto ustanovení ale neznamená, že by tento přístup musel umožnit i těm, kdo způsobují na majetku knihovny škodu – nevrací je včas, nehradí pokuty za prodlení, nebo škodu za ztrátu. Toto vyplývá jednoznačně z metodického vyjádření Ministerstva kultury č. K 9782/2012 k problematice poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu, které uvádí:

Knihovna podle knihovního zákona má poskytovat veřejné knihovnické a informační služby „*způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu*“. Jde o základní definiční znak knihovny podle § 2 písm. a) knihovního zákona, který navazuje na obecný princip rovnosti zakotvený v čl. 1 Listiny základních práv a svobod (publikována ve Sbírce zákonů pod č. 2/1993 Sb.). Tento znak je dále doplněn povinností provozovatele knihovny stanovenou v § 4 odst. 6 knihovního zákona: *provozovatel knihovny je povinen zajistit rovný přístup všem k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným knihovnou*. Jestliže knihovna neposkytuje veřejné knihovnické a informační služby způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu, je to důvod pro zrušení jejího zápisu v evidenci knihoven (§ 8 odst. 1 knihovního zákona). **Knihovna tedy musí poskytovat veřejné knihovnické a informační služby na principu rovnosti. Tento princip ovšem nelze chápat jako absolutní – ani právně, ani fakticky není možné docílit toho, aby všem osobám byly poskytovány všechny veřejné knihovnické a informační služby (vymezené v § 4 odst. 1 knihovního zákona) bez jakéhokoli rozdílu.**

Princip rovnosti má určité meze, dané jednak právními předpisy, jednak faktickým stavem. Jestliže se dvě osoby (uživatelé knihovny) nacházejí v rozdílné právní či faktické situaci, může to být důvod pro odchylku od principu rovnosti – neboli pro prolomení „*rovného přístupu všem bez rozdílu*“. V některých případech lze dokonce přímo z právních předpisů dovodit zákaz poskytovat všechny veřejné knihovnické a informační služby všem osobám bez rozdílu.

Nerovnost uživatelů může vyplývat především z právního vztahu, který spolu mají uzavřen provozovatel knihovny a konkrétní uživatel knihovny.

Princip rovnosti, zavedený v § 2 písm. a) knihovního zákona, tedy nemusí být dodržen v případech, kdy jeho nedodržení je odůvodněno nějakou objektivní okolností, která dodržení principu rovnosti znemožňuje.

Specifickým, právně ne zcela jednoduchým a dosti citlivým příkladem je případ, kdy je určitému uživateli odmítnuto poskytnutí služeb z důvodů na straně uživatele. Sem spadají případy, kdy uživatel obtěžuje, ať již jakkoliv (například svým agresivním jednáním, zápacem a podobně), ostatní uživatele či personál knihovny a tím ztěžuje či znemožňuje poskytování služeb ostatním uživatelům knihovny. **V takových případech lze pokládat za obhajitelné, aby takovému uživateli nebyly služby knihovnou poskytnuty a aby byl případně i z knihovny vykázan.** Důvodem je povinnost knihovny, resp. jejího provozovatele, poskytovat veřejné knihovnické a informační služby a další služby: **jestliže určitá osoba poskytování těchto služeb brání, musí knihovna provést opatření směřující k tomu, aby mohla ostatním uživatelům služby nerušeně poskytovat.** Vlastně jde o principiálně stejnou situaci, jako když knihovna odstraňuje poruchu na připojení k internetu, která brání využívat služby podle § 4 odst. 1 písm. d) knihovního zákona“.

Z výše uvedeného dále vyplývá, že každá knihovna je oprávněna nepůjčit knihu tomu

čtenáři, který nevrátí knihu, dluží pokutu či neuhradí škodu, aniž tím poruší povinnost zajistit rovný přístup dle § 4 odst. 6 knihovního zákona. Toto nepůjčení tak není porušením knihovního zákona.

Osobní údaje

Na závěr je ještě třeba uvést, že poskytnutí informací mezi knihovnami o konkrétním čtenáři, že nevrací, dluží pokutu či škodu, vč. jeho osobních údajů, je v souladu s Nařízením EU o ochraně osobních údajů tzv. GDPR, protože

souhlas s tímto poskytnutím údajů od čtenáře není třeba, neboť toto poskytnutí je „zpracování osobních údajů“ s právním základem „veřejný zájem“ (tento musí vycházet z právních předpisů, v tomto případě knihovny plní povinnosti dané knihovním zákonem, viz výše) a „oprávněný zájem“ (ochrana majetku dle knihovního zákona – ochrana majetku je na školeních ke GDPR výslovně uváděna jako „oprávněný zájem“, který znamená možnost užití osobních údajů bez souhlasu dotčené osoby).

Soutěž Vesnice roku 2019

Helena Jalová

jalova.knihovna@boskovice.cz

V tomto roce bylo do soutěže Vesnice roku přihlášeno 18 obcí Jihomoravského kraje. Komise měla opět nelehký úkol rozhodnout a vybrat ty nejlepší. Hodnocení probíhalo ve velmi krátkém časovém úseku, v termínu od 3. do 7. června 2019. Během těchto pěti dnů se jednotlivé obce členům komise prezentovaly.

Přihlášené obce byly z těchto okresů:

Blansko

Olomučany, Petrovice

Brno-venkov

Borovník, Malhostovice, Moutnice, Velatice, Unkovice, Železná

Břeclav

Morkůvky

Hodonín

Kostelec, Násedlovice, Sudoměřice, Vracov, Ždánice

Vyškov

Podbřežice

Znojmo

Blížkovice, Lesná, Petrovice

Nejvyšší ocenění – **Zlatou stuhu** získala obec **Morkůvky**, která má 478 obyvatel. Komise

ocenila ojedinělý přínos mládeže k dokumentaci vývoje místního kroje, jeho uchování a stálé rozšiřování. Vztah mladých k tradičním krojům byl zřejmý z jejich věrohodné a hrdé prezentace. Obec má bohatý společenský život a pestrou paletu spolků. Spolky se aktivně zapojují do života obce a řadu akcí pořádají společně. Jednou z jejich mimořádných aktivit je např. pořádání originálního vytrvalostního pochodu kolem obce. Obyvatelé mají mimořádný vztah k odkazu místních umělců – malíře Ludvíka Dobeše či malíře a básníka Františka Novotného. Obec zřídila také muzeum věnované svému rodákovi generálporučíku Františku Peřinovi, letci a instruktorovi RAF.

Diplom za moderní knihovnické a informační služby byl v tomto roce udělen **Místní knihovně Moutnice** z okresu Brno-venkov. Knihovna je umístěná v rekonstruovaných prostorách obecního úřadu v multifunkční místnosti, která slouží jako zasedací místnost a také jako obřadní síň. Do prostoru je citlivě zakomponovaná tak, aby se daly jednotlivé činnosti skloubit. Knihovnice Kateřina Flajšingerová se chlubí nárůstem dětských čtenářů, za kterým se skrývá systematická dlouhodobá podpora čtenářství a spolupráce s MŠ a ZŠ.

Více informací najdete zde: <https://knihovna-moutnice.webbk.cz/>.

Diplom vítězné knihovně byl předán 27. 7. 2019 na krajské slavnosti v obci Morkůvky a umožnil knihovně postup do celostátního kola soutěže Knihovna roku 2019 za Jihomoravský kraj. Celostátní komise hodnotila vybrané knihovny v posledním srpnovém týdnu.

Výsledky soutěže Knihovna roku 2019 budou vyhlášeny v Týdnu knihoven v Zrcadlové kapli Národní knihovny v Praze.

Pozn. red.

Paní Helena Jalová je členkou krajské hodnotící komise soutěže Vesnice roku, kde zastupuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR.

Exkurze do knihoven ve Veselí nad Moravou a v Piešťanech

Jana Sikorová
sikorova@knihovnazn.cz

Dne 15. května 2019 uspořádal regionální výbor SKIP Velká Morava exkurzi do Městské knihovny Veselí nad Moravou a Městské knižnice mesta Piešťany.

Městská knihovna Veselí nad Moravou

Nejprve účastníci navštívili knihovnu ve Veselí nad Moravou, která prošla v letech 2017-2018 rozsáhlou rekonstrukcí v hodnotě 17,6 mil. Kč. Knihovna sídlí v 1. patře kulturního domu a je bezbariérová. Autorem projektu, jenž vznikl v letech 2014 – 2016, je městský architekt Ing. arch. Ivo Ondračka, který byl při návštěvě taktéž přítomen. Poskytl knihovníkům veškeré informace o rekonstrukci a zodpověděl všechny dotazy.

Před přestavbou užívala knihovna plochu o rozloze 288 m². Díky ní vznikly otevřené, světlé, vzdušné prostory s řadou odpočinkových zón o užitné ploše 868 m². Většina původních příček byla odstraněna. Knihovna pro dospělé čtenáře má k dispozici dvě velké místnosti vybavené moderními osvětlenými regály na knihy a časopisy a internetovými stanicemi. Je zde také multifunkční sál, sociální zařízení, malý sklad a zázemí pro zaměstnance. V dětském oddělení se mimo jiné nachází dětský koutek s hračkami, odpočívadlo ve tvaru kruhu vybavené polštáři či postel, v jejichž čelech jsou police s knihami.

Pro náctileté slouží samostatná místnost vybavená počítači a válečími vaky. Mládeži je určen také prosklený ochoz nad vstupní halou s regály na knihy, obohacený o atypický sedací nábytek a stolký s lampičkami.

Knihovní fond je opatřen RFID čipy. Navštěvníci tak mohou využívat služby self-check. Velkou výhodou je bibliobox, který je k dispozici po celý den. Celou knihovnu lemuje kulturní sál. Chodby kolem něj, včetně vstupní haly s pultem, byly navrženy variabilně. Tedy tak, aby tato část knihovny (o rozloze necelých 200 m²) mohla být v případě potřeby využita při pořádání akcí v sále. Nejčastěji se jedná o plesy, divadla, koncerty. Nábytek je zde mobilní, lze jej tudíž přesunout do knihovny a chodby uzavřít roletovými dveřmi. Okna do sálu jsou zatažena pevnými závěsy. Důmyslnost architektonického návrhu umožnila rozšíření nejen služeb knihovny, ale také navýšení kapacity míst v sále.

Městská knižnice mesta Piešťany

V Městské knižnici mesta Piešťany, která je oprávněně považována za komunitní knihovnu,

Městská knihovna Veselí nad Moravou – relaxace pro čtenáře

byli knihovnice a knihovníci přivítání ředitelkou Ing. Margitou Galovou za přítomnosti primátora Mgr. Petera Jančoviče, PhD. Piešťany jsou lázeňským městem a knihovna poskytuje široké spektrum služeb rozlehlému okruhu uživatelů všech věkových kategorií. Přesto je pozornost zaměřena především na dětské čtenáře.

Knihovna byla v letech 2011 a 2012 rekonstruována z dotace Evropské unie. Byl zde zbudován výtah, díky němu je budova bezbariérová. Její prostory jsou rozlehlé a členité, vyzdobené všudypřítomnými dekoracemi v podobě ilustrací či loutek slovenských umělců i výtvořů uživatelů. Ve vstupní hale se nachází odpočinková zóna se šatnou a sociálním zařízením. V přízemí je dále velký divadelní a výstavní sál opatřený pódiem, v němž se odehrávají kulturní programy, jako jsou besedy, divadla, vernisáže a výstavy. Oddělení pro dospělé čtenáře nabízí kromě

volného výběru také možnost návštěvy regionální a příruční knihovny nebo studovny.

Vstupní část dětského oddělení patří nejmenším dětem. Její součástí je „Múdra ponorka“. Jedná se o zábavně naučný prostor s různými zákoutími a sedacími vaky, který knihovna dostala ke svým 90. narozeninám. Součástí tohoto oddělení je „Rozprávková miestnosť“, kde se odehrávají informační lekce, besedy, příměstské tábory apod. Její stěna je zdobena originální dekorací v podobě polštářů s tvářemi známých umělců. „Tvornivá dielňa“ je zvláštní místnost vyzdobená pestrými látkami, vybavená stoly a stoličkami a slouží k pořádání výtvarných workshopů.

Kromě zázemí pro zaměstnance a atria má knihovna ještě zasedací místnost. Ta neslouží jen k pořádání jejích akcí, ale také třeba k setkávání zastupitelů. Mimo jiné jako jediná na Slovensku provozuje také informační centrum. Knihovna rozvíjí spolupráci s nejrůznějšími organizacemi nejen na území Slovenské republiky, ale také za jejími hranicemi. Česká republika není výjimkou. Za zmínku určitě stojí řada ocenění. Městská knižnica několikrát získala Cenu primátora za kulturní přínos a šíření dobrého jména města, dále ocenění Top Web Lib za webovou prezentaci, Sakačik 2010 za významnou akci „Zázračný oriešok“, což je festival rozhlasových pohádek pod záštitou MK SR, české velvyslankyně Livie Klausové a předsedy Trnavského samosprávného kraje. Nejnovějším oceněním, které získala v červnu tohoto roku a jistě si je právem zaslouží, je cena MK SR – Knižnica roka 2018.

Závěr

Závěrem bych ráda za všechny zúčastněné poděkovala organizátorům letošního zájezdu, který byl opravdu vydařený a plný zajímavých vjemů a informací, a v neposlední řadě kolegyním z obou knihoven za vlídné přijetí i péči.

8. Kolokvium knižnično-informačných expertov krajín V4+

Alžbeta Zavřelová

Alzbeta.Vicianova@mzk.cz

Ve znamení oslav 100. výročia založení Univerzitní knihovny v Bratislavě se neslo pravidelné setkání knihovnicko-informačních expertů zemí V4+, jehož hlavním tématem bylo partnerství a spolupráce pamětových institucí "Knihovny pro Evropu – Evropa pro knihovny / Libraries for Europe – Europe for Libraries". Kolokvium se uskutečnilo 17.-19. června 2019 v Kongresovém sále historické budovy Národní rady SR pod záštitou ministryně kultury Slovenské republiky Ľubice Láššákové. Své příspěvky přednesli v angličtině nebo slovenštině řečníci ze Slovenska, České republiky, Maďarska, Polska a Nizozemí, zúčastnili se také odborníci ze Srbska, Slovinska, Chorvatska, Rumunska či Bulharska.

8. kolokvium knihovnicko-informačních expertů začalo doprovodným programem – plavbou lodí po Dunaji s prohlídkou expozic Centra moderního umění Danubiana a prohlídkou Univerzitní knihovny s unikátní Bašagičovou sbírkou islámských rukopisů, která je zapsána v registru UNESCO Pamět světa. Večerní moderovaný program k 100. výročí založení Univerzitní knihovny zahájil proslov ředitelky knihovny Silvie Stasselové a ministryně Ľubice Láššákové, vystřídal je koncert Mucha Quartet a recepce v Primaciálním paláci. Hlavní program kolokvia byl rozdělen do tří jednacích bloků:

KNIŽNICE KRAJÍN V4 A ICH STRATÉGIE V KONTEXTE MANIFESTU KNIŽNÍČ PRE EURÓPU: První blok o *Strategiích knihoven* moderoval ředitel MZK Tomáš Kubiček, úvodní projev pak pronesla jménem Univerzitní knihovny Silvie Stasselová. Hlavní řečník kolokvia Stephen Wyber, člen mezinárodní federace IFLA, definoval hlavní body *Manifestu knihoven pro Evropu* s důrazem na partnerství evropských organizací. Další přednášející zmiňovali své probíhající projekty nebo příklady dobré praxe. Tomasz Gruszkowski z Polské národní knihovny se podělil o své zkušenosti v oblasti zlepšování služeb ve zpřístupňování fondů. Blanka Snopková a Olga Doktorová představily aktivní spolupráci Státní vědecké knihovny v Banské Bystrici se

zahraničními pamětovými institucemi a Roman Giebisch NK ČR se ohlédl za úspěšnou mezinárodní akcí Noc s Andersenem, podporující dětské čtení. Zástupci slovenské Parlamentní knihovny Natália Petranská-Rolková a Peter Sedláček pak uvedli *Portál digitálních parlamentních knihoven* zemí V4, který vznikl zapojením zemí V4 a Rakouska do existujícího projektu Česko-slovenská digitální parlamentní knihovna (dokumenty od r.1848). Dále Szabolcs Dancs a Szabina Ilácsa z Národní Széchényiho knihovny odhalili nové modely knihovních dat, aplikaci mezinárodních zásad katalogizace a maďarský přístup prosazování pravidel RDA jako národního standardu. Hodnocení procesů evaluace se pak věnovala Rita Rado z Univerzity Eötvös Loránd, ve své studii také analyzovala *Elektronické archivy a databáze periodik*. Z pohledu českého knihovníka šlo u maďarských řečníků o pohled na procesy, které se uplatňují v našem prostředí již několik posledních let.

ÚSPĚŠNÉ MEDZINÁRODNÉ, EURÓPSKE A NÁRODNÉ PROJEKTY V KNIŽNICIACH KRAJÍN V4: Odpoledne o *úspěšných projektech* a nutnosti (mezi)národní spolupráce zahájil moderátor Jaroslav Šušol, děkan FF UK v Bratislavě. Aktuálně řešené úkoly na projektu *Kramerius* s důrazem na díla nedostupná na trhu představili Anna Cajthamlová z NK ČR

a Pavel Kocourek z Inovatiky, který pak poslu-
chače seznámil i se stavem vývoje open sour-
ce digitalizačního nástroje *ProArc*. Vhled do
trendů v oblasti výzkumných knihoven zajistila
Dóra Gaálné Kalydy z Knihovny a informačního
centra Maďarské akademie věd, soustředila
se na změnu funkce knihoven ve společnosti,
jejich poslání, spolupráci institucí a vznik spo-
lečných strategií jako možnosti renovace sys-
tému vědeckých knihoven v Maďarsku. Árpád
Maczelka z Národní Széchényiho knihovny se
věnoval *Systému národní knihovny*, který má tři
části – vývoj softwarových řešení pro integraci
knihovních systémů (FOLIO), zřízení maďarské-
ho měnového prostoru (konsorcium pro pamě-
ťové instituce) a vznik nového digitalizačního
střediska Maďarské NK jako jednoho z největ-
ších ve střední Evropě. Českou část zahájil Petr
Žabička z MZK představením knihovního por-
tálu *Knihovny.cz*, agregujícího na jednom místě
katalogy, služby a informační zdroje českých
knihoven. Dosavadní výsledky kolaborativního
projektu MZK a Vysokého učení technického
s akronymem *PERO* prezentoval Michal Hra-
diš. Na základě metod strojového učení, počí-
tačového vidění a jazykového modelování má
vytvořit technologie pro zlepšení dostupnosti
digitalizovaných historických dokumentů, a to
od "pouhého" zlepšení kvality snímků přes au-
tomatický přepis tištěných dokumentů (OCR
pro staré tisky) až po poloautomatický přepis
ručně psaného textu. Publiku byl rovněž Petrem
Žabičkou představen projekt Jihočeské vědecké
knihovny v ČB a MZK *Obálky knih* s celostátním
dosahem. Jeho původní záměr obohatit knižní
katalogy o obálky se rozšířil o skenování perio-
dik, obsahů či jiných odkazů a dnes poskytuje
také anotace knih, čtenářské recenze, dostupné
kopie nebo citace. Česká republika se zapojila
do mezinárodní infrastruktury DARIAH a od r.
2019 vytvořila s 11 výzkumnými organizacemi Di-
gitální výzkumnou infrastrukturu pro jazykové
technologie, umění a humanitní vědy *LINDAT/
CLARIAH-CZ*. Úkoly českých knihoven v infra-
struktuře definoval Tomáš Foltýn z NK ČR; její

základní cíle vidí ve zpřístupnění dat Digital
humanities vědecké komunitě, studentům i ve-
řejnosti a zprostředkování podobných zdrojů
v rámci evropských partnerství. Humanitní vědy
s mezidisciplinárními přesahy prezentovala
Pavína Mazáčová z MUNI s celorepublikovým
projektem *Operační program Výzkum, vývoj,
vzdělávání* (OP VVV) se zaměřením na digitální
gramotnost, rozvíjení kompetencí žáků pro ce-
loživotní vzdělávání a pozitivní vztah ke kultur-
nímu dědictví, oč usiluje propojením formálního
a neformálního vzdělávání v knihovnách i ško-
lách. První den uzavřel doprovodný program –
prohlídka vinařství ELESKO s recepcí v Modře.

**ROZVOJOVÉ PROJEKTY KNIŽNÍČ A PERSPEK-
TÍVY MEDZINÁRODNEJ SPOLUPRÁCE KNIŽ-
NÍČ Z KRAJÍN V4+:** Poslední blok o *Rozvíjení
spolupráce knihoven* byl zaměřen zejména na
dlouhodobé uchovávání digitálních dat s důra-
zem na sdílení odborných znalostí a moderoval
jej Alojz Androvič z Centra vědecko-technických
informací SR. Ten uvedl první řečníky z Univer-
zitní knihovny. Možnosti spolupráce zemí V4+
v oblasti LTP představil Milan Rakús, který kladl
důraz nejen na dlouhodobé, ale taky efektivní
a důvěryhodné uchovávání dat. Jana Matúško-
vá a Peter Hausleitner se soustředili na nutnost
systematického a kontrolovaného sběru webu
a archivaci e-publikací v projektu *Digitálne
pramene*. Zaznělo, že slovenské weby a digital-
born dokumenty se archivují v *Informačním
systému Digitálne pramene* (IS DIP) a jejich LTP
úložištěm dle ISO je *Centrálný dátový archív*
(CDA). Z národní Széchényiho knihovny vy-
stoupil Márton Németh s projektem webové
archivace a konzervace, který má ambici sesbí-
rat maďarské weby a příbuzné materiály ze zemí
V4. Na webovou archivaci a zvyšující se objem
dat navázal Zdenko Vozár z NK ČR s prezen-
tací *Webarchív*, v níž se zabýval zpracováním
dat a jejich zpřístupněním prostřednictvím
serverového clusteru. Zástupce MZK Michal In-
drák představil projekt *CD Archa*, který by měl
být odpovědí na otázky spjaté s uchováním dat

z optických disků v českých knihovnách. Zmínil přitom i některé problémy se získáváním a zpracováním těchto dat, která jsou poté ukládána na serverech a připravována na import do LTP úložiště. Iva Malinová z NTK vystoupila s tématem zvukových dokumentů a projektem *Virtuální národní fonotéka*. Portál nabízí uživatelům databázi záznamů zvukových nosičů, sdružuje záznamy českých institucí jako vydavatelství Supraphon či Český rozhlas a postupně zařazuje i soukromé sbírky. Navázaly dvě prezentace Filipa Šíra z Národního muzea, který se problematice zvukových dokumentů dlouhodobě věnuje. První propagovala projekt *Nový fonograf*, který sdružuje české sbírky mechanických zvukových nosičů a druhá, *Bibliografie diskografií*, informuje o projektu IASA, snažící se podchytit jak zveřejněné diskografie z celého světa, tak i nepublikovaná či nedokončená díla. Norbert Végh jako reprezentant Slovenské knihovny pro nevidící Matěje Hřebendu představil nejnovější mobilní aplikaci knihovny *SKN Corvus*, která poskytuje zrakově znevýhodněným možnost

poslouchat a stahovat zvukové knihy nebo jiné zdroje s audio komentářem. Poslední řečník, Dušan Katuščák ze Státní vědecké knihovny v BB, se podělil o svou práci na přepisu rukopisů Andreje Kmeťa s využitím rakouského programu *Transkribus (READ)* na automatický přepis rukopisných textů.

Oficiální jednací program ukončila Silvie Stasselová s poselstvím celého kolokvia – nutnost tvořit partnerství a spolupráce mezi paměťovými institucemi nejen zemí V4. Pro zájemce byla připravena další prohlídka Bašagičovy sbírky islámských rukopisů a vernisáž výstavy “Milan Kundera (neztracen) v překladech” s proslovem Tomáše Kubíčka, ředitele MZK, která výstavu k 100. výročí založení Univerzitní knihovny zapůjčila. 8. ročník Kolokvia knihovnicko-informačních expertů lze hodnotit jako inspirativní a otevírající možnosti spolupráce knihoven zemí V4+. Všechny příspěvky zveřejní knihovna v recenzovaném sborníku, který bude dostupný na stránkách akce elektronicky.

Prohlídka Bašagičovy sbírky islámských rukopisů v Univerzitní knihovně, která je zapsána v registru UNESCO Paměť světa. Zdroj: kolokvium.ulib.sk/fotogaleria-konferencia

Odborníky z Česka, Slovenska a Polska hostila karvinská knihovna

Markéta Kukrechtová
marketa.kukrechtova@rkka.cz

Ve čtvrtek 20. června 2019 se knihovníci z Česka, Slovenska a Polska sešli v kinosále Regionální knihovny Karviná na mezinárodní odborné konferenci Profese knihovník – Dětský čtenář, kterou pořádala Regionální knihovna Karviná ve spolupráci s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě.

Konference se konala pod záštitou náměstka hejtmana Moravskoslezského kraje Mgr. et Mgr. Lukáše Curyla a primátora města Karviné Ing. Jana Wolfa a uskutečnila se za finanční podpory Moravskoslezského kraje a statutárního města Karviné. Konferenci také sponzorsky podpořily společnosti ASTRA kancelářské potřeby s.r.o., CEIBA, s. r. o. a Florea.cz. Konference se také zúčastnili čelní představitelé statutárního města Karviné – náměstek primátora Mgr. Andrzej Bizoń, vedoucí odboru školství a rozvoje Ing. Martina Šrámková, MPA, vedoucí oddělení strategií a plánování Ing. Gabriela Monczková.

Na celostátní knihovnické konferenci s mezinárodní účastí se sešli odborníci z Česka, Slovenska a Polska a přednášeli na odborná témata: pohled na dětského čtenáře a na knihovníka pracujícího s dětmi, problematika a analýza výzkumu dětského čtenářství, inspirativní zdroje pro práci dětského knihovníka, vzdělávání knihovníků v knihovně pro děti, ale také třeba Industry 4.0 neboli čtvrtá průmyslová revoluce a možnosti knihoven být jejími aktivními účastníky. Moderování celé konference se ujala PhDr. Marie Šedá – vedoucí oddělení centra vzdělávání a regionálních služeb z Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.

Pozvání přijali a své příspěvky na konferenci přednesli:

- **PhDr. Vít Richter** – ředitel Knihovnického institutu Národní

knihovny ČR (Podpora čtenářství v rodině a vliv čtenářství na prospěch dítěte ve škole),

- **Mgr. Maria Jasione** – vedoucí Oddělení pro děti a mládež Městské veřejné knihovny v Jastrzębiu-Zdroju (Złap pociąg do czytania! – formy animacji czytelnictwa dziecięcego w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Jastrzębiu-Zdroju / Chyť vlak ke čtení! – formy animace dětského čtenářství v Městské veřejné knihovně v Jastrzębiu-Zdroju),
- **Ing. Eva Kalužáková** – koordinátorka odborných aktivit pro ZŠ a SŠ a manažerka publicity v Centru vědeckotechnických informací SR (Dětský čtenář v Industry 4.0),
- **Hana Friedlaenderová** – senior research and insights manažerka ve výzkumné společnosti Nielsen Admosphere (Česká mládež jako čtenáři),
- **Mgr. Jana Skalicová** – vedoucí oddělení literatury pro děti a mládež v Turčianské knižnici (Ako nepokaziť besedu?),
- **Mgr. Jiřina Kudelová** – vyučuje předměty o biblioterapii a Metodiku práce s dětmi a mládeží a působí v Univerzitní knihovně Slezské univerzity v Opavě (Vzdělávání knihovníků pracujících s dětmi a mládeží),
- **Mgr. Pavlína Lišovská** – Centrum dětského čtenářství knihovny Jiřího

Organizační tým konference (zleva) Bc. Karolína Kozielová, Pavlína Pinkavová, Ing. Svatava Sukopová, Mgr. Markéta Kukrechtová, PhDr. Libuše Foberová, PhD., PhDr. Marie Šedá, Bc. Vladěna Turowská, Marcela Wierzoń, foto: Marek Běhan

Mahena v Brně (Inspirační zdroje pro práci dětského knihovníka),

- **Mgr. Gabriela Obstová** – vedoucí Útvary knihovních fondů v Knihovně Jiřího Mahena v Brně (Knihovník v knihovně pro děti z pohledu NSK/NSP – vzdělávání, zkoušení a související postřehy a zkušenosti),
- **Mgr. Helena Legowicz** – předsedkyně Stowarzyszenia Przyjaciół Polskiej Książki (Sdružení přátel polské knihy) a předsedkyně Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego (Polského kulturně-osvětového svazu v České republice z. s.), dlouholetá zaměstnankyně Regionální knihovny Karviná na pozici

vedoucí Střediska polské literatury (Z kšiążką na walizkach/S knihou na cestách).

Sborník je dostupný na <https://rkka.cz/konference/>. Celkem se konference zúčastnilo 63 posluchačů. Mezinárodní odborná konference Profese knihovník se poprvé konala v Regionální knihovně Karviná v roce 2016. Další ročník se plánuje v roce 2021. Účastníci konference při registraci obdrželi tašky, ve kterých našli mimo propagačních materiálů i dárky od společností Astra kancelářské potřeby s.r.o. a společnosti CEIBA s.r.o. Děkujeme všem našim partnerům a sponzorům, díky kterým se konference mohla uskutečnit. Za fotky děkujeme Markovi Běhanovi.

Bude vás zajímat, že...

... dopisy, kresby a deníky spisovatele Franze Kafky, léta uložené v sejfech ve Švýcarsku, po 12letém právním sporu s dcerami (obě již bez potomků zemřely) bývalé sekretářky Kafkova životopisce Maxe Broda, Esther Hoffeové, získala Izraelská národní knihovna. Připravuje digitalizaci a zveřejnění pozůstalosti Franze Kafky a umožňuje přístup k jeho dílu badatelům ...

Setkání EoD v Plečnikově Lublani

Michal Škop

michalskop@mzk.cz

Dne 3. a 4. června 2019 se v kulisách slovinské metropole Lublaně uskutečnilo další setkání poskytovatelů služby Ebooks on Demand (EoD). Smyslem této služby je usnadnění digitalizace a zpřístupnění volných děl z fondů evropských knihoven. (Pokud se o službě chcete dozvědět více, doporučuji návštěvu stránek Moravské zemské knihovny v Brně mzk.cz/eod nebo webu EoD: books2ebooks.eu/cs.) Každoroční setkání účastníků projektu slouží k rekapitulaci a zhodnocení uplynulého roku, sdílení zkušeností, představení činností a projektů souvisejících s digitalizací či k uvedení nových členů. Ústředním tématem tohoto ročníku byla digitalizace a rozpoznávání textu. Setkání pro 25 účastníků ze 16 knihoven z 10 evropských zemí organizovala slovinská Národní a univerzitní knihovna.

V úvodním příspěvku koordinátorka projektu Silvia Gstrein (Tyrolská univerzitní a regionální knihovna, Innsbruck) již tradičně shrnula výsledky služby EoD v předchozím roce. V porovnání s minulými lety došlo k mírnému nárůstu využívanosti (celkem 2 844 objednávek, o 158 více než loni). Od začátku projektu v roce 2008 bylo vyřízeno téměř 30 tisíc objednávek od 11 tisíc zákazníků, zdigitalizovány byly bezmála 4 miliony stran a vytištěno 1 578 titulů.

Zástupkyně Národní a univerzitní knihovny ve Štrasburku představila jejich digitální strategii a digitální knihovnu *Numistral*. Vlastní komplexní softwarové řešení Digitization Manager, umožňující řídit i provádět celý proces digitalizace, převedli kolegové z Národní a univerzitní knihovny v Lublani. Největší úspěch zaznamenala závěrečná, lehce teleshoppingová prezentace skenovacího stanu (Günter Mühlberger, Univerzita v Innsbrucku; scantent.eu). Tento přenosný, jednoduchý, ale v kombinaci s chytrým telefonem, resp. aplikací DocScan, skutečně užitečný produkt všechny velmi zaujal a z následné živé diskuze jasně vyplynulo,

že skenovací stany budou po prázdninách k vidění v nejedné evropské knihovně.

Téměř celý druhý den programu byl věnován workshopu s programem *Transkribus* (opět Günter Mühlberger, Univerzita v Innsbrucku; transkribus.eu). Tento zdarma dostupný nástroj slouží k automatickému rozpoznávání textu (OCR) a uživatelé jej ocení zvláště u starších děl, sázených hůře čitelnými fonty, nebo v případě ručně psaných textů, které se aplikace musí doslova naučit číst. Toho lze dosáhnout kombinací ručního přepisování části textu, strojového učení a umělé inteligence. Workshop s programem *Transkribus* vzbudil značnou odezvu nejen mezi kolegy knihovníky, ale i u přítomných zájemců z řad lublaňské odborné veřejnosti.

Právě kontakty s místními odborníky a institucemi tvoří přidanou hodnotu každého podobného setkání. Součástí programu bývají exkurze do

Účastníci setkání EoD v Lublani

knihoven a nabízí se i příležitost poznat kulturu různých evropských měst. Návštěva Lublaně ve mně osobně zanechala silný dojem, o který nechci připravit ani čtenáře Duhy.

Začněme u zdejší Národní a univerzitní knihovny. Tato čtyřpodlažní budova, dokončená v roce 1941, je národní ikonou a společně se Zacherlovým palácem ve Vídni a Kostelem Nejsvětějšího srdce Páně v Praze patří mezi vrcholná díla architekta Jože Plečnika. Plečnik navrhl kromě samotné budovy také zařízení včetně stolů, židlí, lamp a velkých lustrů. V celém tomto mistrovském díle se snoubí moderna s antickým tvaroslovím a již zvenčí je patrné, že se zde nesetkáváme s čistě účelovou architekturou. Knihovna nás upoutala již svou fasádou a vstupem, ale to nejlepší mělo teprve následovat. Vystoupali jsme po monumentálním schodišti z černého mramoru a prošli pompézní sloupovou síní. Poté jsme již vstoupili do velké studovny s klasickým nábytkem a obrovskými okny na západní i východní straně. Budova je doslova protkána symboly, metaforou je i stoupání po temném schodišti směrem za světlem vycházejícím z velké studovny na konci cesty. Jistá míra neúčelnosti a nákladnosti stavby byly častým terčem kritiky již od zveřejnění návrhů. Plečnik ale vnímal knihovnu jako koncept a hodnotu, jako nepostradatelnou součást moderních demokracií, chrám vědění a moudrosti, jako pozvání do světa vzdělanosti a kultury. A proto vybudoval chrám.

Pokud jde o praktický provoz knihovny, zaujal nás důmyslný rezervační systém studijních míst, všudypřítomný vstup na kartu či automaticky otevírané dveře. Kromě hlavní studovny je k dispozici také prostor pro skupinové studium, studovna

periodik a počítačová studovna. Knihovna se 137 zaměstnanci svým čtenářům (10 tisíc) může nabídnout celkem 326 studijních míst a 2,8 milionu jednotek.

Silný dojem ve mně nakonec zanechala celá Lublaň – jako zatím žádné jiné město. Významně se na tom podepsal zmíněný Jože Plečnik, s jehož dílem jsem se mohl podrobněji seznámit i při návštěvě domu, ve kterém mistr tvořil. Zde jsem si potvrdil dojem, že Lublaň jako celek lze pokládat za umělecké dílo ve smyslu urbanistické kompozice. A že je to skutečně jedno z mála měst na světě, které nese tak výrazný otisk jedné osoby. Plečnik pracoval se schématem ulic, vodního toku či zelených ploch, postavil několik obrovských paláců, ale jeho rukopis je znát i v detailech, jako jsou typické mosty, sloupoví, lampy či lavičky. Během krátké návštěvy jsem toho však stihl vidět jen málo, ale přiznávám, že z Plečnikovy Lublaně si s sebou kromě užitečných informací a kontaktů odvážím i touhu vrátit se.

Právě ve chvíli, kdy píšu závěr tohoto textu, se dozvídám, že navazující projekt eBooks-On-Demand-Network Opening Publications for European Netizens (EODOPEN), do kterého je zapojena část stávajících členů včetně MZK, byl schválen a bude finančně podpořen. Jeho cílem je zlepšit dostupnost děl 20. století v digitální podobě. Součástí budou také workshopy zaměřené na vyjasňování autorskoprávních závazků. Můžeme se tedy jen těšit na navazující spolupráci a samozřejmě i na nová setkání. Za každým podobným projektem stojí velké množství administrativy, ale možnost spolupracovat na evropské úrovni a přitom třeba i trochu poznávat evropská města za to určitě stojí.

Bude vás zájmat, že...

... 22. 8. 2019 výkonný výbor SKIP rozhodl o **ustavení nové sekce SKIP** pod názvem **Fantastická knihovna**. Vedení sekce se ujal vedoucí Městské knihovny v Roztokách Mgr. Michal Špaček. Projekty Akademie science fiction, fantasy a hororu (ASFFH), která vznikla v roce 1995, vytváří od roku 2018 s vybranými městskými knihovnami síť Fantastických knihoven. V každém kraji by měla existovat minimálně jedna veřejná knihovna, která bude podporovat fantastiku a oceněné knihy Akademie ...

Dva dny s pohádkou

Tamara Bučková

tamara.buckova@pedf.cuni.cz

„V pohádkových příbězích a v osudech jejich hrdinů je člověk po staletí v symbolické podobě konfrontován s obtížemi a nebezpečími, kterým je sám v životě vystaven.“

Marie-Luise von Franz

Ve dnech 19. a 20. března 2019 proběhl 17. ročník konference *Současnost literatury pro děti a mládež*, který připravila Krajská vědecká knihovna v Liberci ve spolupráci s Katedrou českého jazyka a literatury Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci, Katedrou germanistiky Pedagogické fakulty UK a Labyrintem věd(ě-ní) univerzitou prvního věku – ve spolupráci s Národní knihovnou a SciVi. Tématem konference se stal „Klíč k pohádce“.

První konferenční den byl věnován vědeckým příspěvkům, které pokryly všechna dílčí témata: „Pohádka – tradice vs. současnost“; „Proměna čtenářského zájmu o pohádky“; „Pohádka – literární žánr vs. filmové adaptace“, „Trivialita a kých v pohádkových příbězích“; „Nové boje o pohádku z pohledu současných ideologií (genderové, feministické apod.)“; „Terapie pohádkou“. Role úvodních řečníků se ujali ti nejvíce povolaní: **Hana Šmahelová** (TUL) a **Jaroslav Provazník** (DAMU). Provedli účastníky složitým labyrintem pohádek, žánrovým spektrem, tématy a základními pravidly. Poukázali na to, jak pravidla určují stavbu i fungování tohoto nadčasového literárního žánru, receptně jdoucího napříč generacemi a vyvolávajícího kontinuitní pozornost vědců i tvůrců. O problematice zásvěti velmi zajímavě promluvila **Eva Markvartová** (UK), která se soustředila zejména na ruské pohádky, a doplňovala je specifickými rysy zásvěti v pohádkách německých.

Radek Malý (UJEP, UK) pohovořil o vztahu mezi legendou a pohádkou na příkladu různých verzí hamelského Krysaře. Ten se v různých podobách objevuje jak v legendách s univerzální adresností textu, tak v simplifikovaných pohádkových tvarech určených dětských čtenářům. Literární verze Krysaře doplnil informacemi o jeho nejznámějších filmových a divadelních adaptacích.

Tamara Bučková (UK) ve svém příspěvku Jsou dnes princezny a spolu s nimi pohádky už „mega out“? využila všech dílčích témat konference k představení pohádkové prózy vzniklé na motivy stejnojmenné hry od rakouských autorů Martina Letgeba a Lászlá Varvasovského. Za zajímavou lze mj. považovat informaci o tom, že úspěšný příběh s netradiční hrdinkou vznikl na základě workshopů tvořivé dramatiky v Sárském zemském divadle a sekundárně tak otevřel otázku Jak zacházet s pohádkou?, která se může jevit v odlišném světle ze strany tvůrců i dětí v roli jejich primárních adresátů. V odlehčené notě pokračovala také **Petra Bubeníčková** (UHK), když promluvila na téma Nonsensové pohádky Aloise Mikulky, které představila ve vyčerpávajícím a přitom svižně podaném přehledu umně doplněném miniaturními ukázkami z textů.

Dopolední blok zakončil příspěvek **Pavliny Lišovské** (Centrum dětského čtenářství KJM) Když pohádky rebelují, v němž byla představena celá

řada netradičních, rozporuplných pohádkových knížek či příběhových próz s pohádkovými motivy s důrazem na žánr obrázkové knižky. Tématem příspěvku se stal pohádkově avantgardní pohled na dnešní svět, který se z pohledu recepce může jevit jako atraktivní a invenční při konfrontaci dětských světů se světem dospělých. Sporná zůstává otázka literárních kvalit, která se někdy vytrácí...

V odpoledním bloku byla pozornost napřena nejprve směrem k anglické literatuře a potom na sever. **Kamila Vránková** (JČU) se v referátu s názvem *Beowulf a pohádka Terryho Jonese: Proměna obrazu a funkce hrdiny* věnovala porovnání obrazu hrdiny ve staroanglickém eposu a moderních pohádkách. Soustředila se na proměny vztahu mezi hrdinou, nepřítelem a okolním světem, funkci boje a zápasu a významu postavy draka.

Alice Sukdolová (JČU) se v příspěvku nazvaném *Pliv pohádky a severské mytologie v dětské próze* zabývala srovnáním dvou textů Neila Gaimana *Spáčka a vřeten* a *Odd a mraziví obři* na základě vlivů a adaptace klasické pohádky a jejich proměn v současné britské próze. Hlavním tématem spojujícím obě prózy adresované dětským čtenářům je cesta hrdiny a proces spojený s přechodovými rituály. Pozornost byla věnována také interpretaci prostoru a krajiny obou děl doprovázených ilustracemi Chrise Ridella.

Svůj prostor na konferenci našly také osobnosti významných autorů spojených se severskou literaturou. **Luisa Nováková** (MU) se ve svém příspěvku *J. R. R. Tolkien a pohádka* zabývala žánrovým vymezením pohádky v tvorbě tohoto anglického spisovatele, kterého lze bezesporu považovat za jednoho z nejproslulejších tvůrců fantasy. Příspěvek zahrnoval jak teoretické názory spisovatele na žánr pohádky, tak shrnutí analýz vybraných děl.

Příspěvek **Heleny Březinové** (UK) nazvaný *Andersen – pohádka, která zlidověla*, byl věnován životu a charakteristice pohádkářské tvorby nekorunovaného krále pohádky, přinesl shrnutí zásadních míst nově vydané monografie *Slavíci, mořské víly a zuby*, která v letošním roce získala

nominaci Zlaté stuhy v kategorii teorie a kritika (umění) pro mládež. Pozornost byla věnována také přehledu a kvalitě překladů Andersenových pohádek do češtiny.

Druhá část odpoledního programu se soustředila na recepční aspekty pohádky – nejprve z pohledu práce s nejmenšími čtenáři a později z pohledu univerzálního čtenáře pohádek. Zájem vzbudila výstava, umístěná před konferenčním sálem, tematicky zaměřena na knihy k teorii pohádek, knihy spisovatele Hanse Christiana Andersena a knihy vztahující se k jednotlivým příspěvkům.

Druhý konferenční den byl orientovaný prakticky. Dílčí teoretické problémy pohádek se staly námětem workshopů. Účastníci konference si mohli sami vyzkoušet, jak je aplikovat v učitelské i knihovnické praxi. Tipy dostali od lektorů – **Gabriely Zelené Sittové** (DAMU), která vedla workshop tvořivé dramatiky s názvem *Proměna pohádkových motivů a dramatická výchova*, a **Onďřeje Hníka** (UJEP, PedF UK, Labyrint věd(ění)), nabízejícího literárně-didaktický workshop nazvaný *Hravé vstupy do žánru pohádky v literární výchově*. V závěru se obě skupiny spojily, aby se účastnily workshopu *Pohádky, legendy, mýty* a jejich použití v pozitivní psychologii vedeného **Janem Svobodou** (OSU) a na vlastní kůži vyzkoušely některé psychologické techniky. Zatímco první dva jmenované workshopy byly plné rad a cvičení, psychologický workshop mířil na každého účastníka zvlášť a byl cennou studnicí podnětů založenou na principu konfrontace pohádkových archetypů a vlastního života.

Letošní konference, opět určená odborné veřejnosti, zejména pedagogům, knihovníkům a studentům, ale i všem znalcům a milovníkům právě tohoto žánru, se zúčastnilo v obou dnech okolo 150 účastníků. Bez sebemenšího zaváhání ji lze považovat za velmi úspěšnou akci, která naplnila všechny své cíle. Stala se motivací k dalšímu konferenčnímu setkání v Liberci, které proběhne ve dnech 18. a 19. března 2020 opět v Krajské vědecké knihovně v Liberci.

Aktivity na podporu čtenářství a Jižní Morava čte

Adéla Dilhofová

Adela.Dilhofova@mzk.cz

Pavel Čech - patron projektu Jižní Morava čte

Podpora čtení a čtenářství patří mezi jednu z klíčových aktivit všech veřejných knihoven. Údaje o skutečném stavu čtenářství v České republice přinášejí pravidelné čtenářské průzkumy, přičemž první celostátní reprezentativní průzkum se zaměřením na četbu dětí školního věku a jejich vztah ke knihám a knihovnám připravila Národní knihovna ČR již v roce 2013.

Podle posledního průzkumu Národní knihovny ČR, Ústavu pro českou literaturu AV ČR ve spolupráci s agenturou Nielsen Admosphere z roku 2018 zaměřeného na čtenářskou socializaci (čtení v rodině, školu, knihovnu) se v domácích knihovnách průměrně nachází 253 knih! Statistika potvrdila i lehce odvoditelné skutečnosti – čtou více ženy než muži, nejsilnějšími čtenáři jsou senioři a celkem jasný vliv na čtení má dosažené vzdělání. Čím vyšší, tím častější čtenář. Z výsledků vyplynulo, že průměrně každý dospělý Čech přečte za rok přesně 12,5 knih, čte denně alespoň půl hodiny a za rok nakoupí průměrně 2,6 knihy. 73 % rodičů nebo prarodičů předčítá svým dětem nebo vnoučatům, 33 % dotázaných kupuje knihy pravidelně dětem jako dárek, dalších 37 % je nakupuje občas. S dětským čtenářstvím by to tedy nemuselo být tak špatné.

Velkou zásluhu a své pevné místo v rozvoji čtenářství mají tedy po rodině a škole několik let právě knihovny. Také v Jihomoravském kraji se nejen díky projektu **Jižní Morava čte** rozjíždí od září masivní podpora čtenářství u dětí. Do zapojených knihoven míří různí spisovatelé, ilustrátoři, tvůrci komiksů. Namátkou můžete navštívit autorská čtení, besedy či např. komiksové workshopy paní spisovatelky Markéty Harasimové, Venduly Borůvkové, Petry Dvořákové, Zdeňky Železného, Lucie Hlavinkové, Kláry Smolíkové, Daniela Vydry či ilustrátorky Vlasty Švejdvové.

Veliké poděkování míří také paním knihovnicím – nemalé množství aktivit mají v rukou přímo ony samy, v letošním roce je totiž zvoleným tématem Tajemství knihovny. Knih právě na toto téma je neskutečně velké množství, jak se děti samy ve svých knihovnách přesvědčí. A Jižní Morava čte má nově také svého patrona, kterým se stal spisovatel a ilustrátor Pavel Čech. Také s ním se v průběhu podzimu můžete potkat v několika knihovnách. Podrobný přehled akcí najdete na <http://www.jiznimoravacte.cz/planovane-akce>.

Skupina pro komunitní aktivity při Sekci veřejných knihoven SKIP

Kateřina Janošková
kjanoskova@mvk.cz

Pracovní skupina vznikla koncem roku 2002 v souvislosti se vzdělávacím projektem „Knihovna jako komunitní centrum“, který za finanční podpory Nadace OSF Praha připravily Zlata Houšková a Zuzana Ježková. Zúčastnění knihovníci a knihovnice vytvořili neformální skupinu odborníků oslovených tématem. Po ukončení projektu v roce 2004 se skupina nerozpadla, dále se schází a téma rozvíjí.

Protože téma komunitních knihoven je v souladu s cíli Sekce veřejných knihoven, bylo v roce 2006 odsouhlaseno začlenění pracovní skupiny pro komunitní aktivity do této sekce.

V posledních dvou letech se složení expertní skupiny lehce proměňuje, objevují se noví členové. Tým navazuje na předchozí zkušenosti a pokračuje v práci. Pro rok 2018 a 2019 u příležitosti 100. výročí vzniku ČSR a 100. výročí vydání 1. knihovnického zákona navrhl téma regionálních diskusních kulatých stolů nazvaných Knihovna – věc veřejná. Tyto diskuse by se měly stát společnou komunikační platformou pro knihovny a veřejnou správu. V současnosti se skupina zabývá tvorbou konceptu práce s lokální historií ve veřejných knihovnách, která by se mohla stát jedním z hlavních směrů komunitních aktivit.

Pro Týden knihoven 2018 byl vytvořen koncept „**Lokálka**“, sloužící jako návod a pomocník nejen pro tuto příležitost. Shrnuje základní body a doporučení, která je možno použít, pokud se knihovna chce systematicky zabývat lokální historií. Více informací na <https://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/lokalka> Týden s touto tematikou úspěšně proběhl v desítkách knihoven po celé ČR.

Tématu „lokální historie“ bude věnována i **připravovaná konference** v Knihovně města Hradce Králové v listopadu 2019. Představí možnosti systematického uchopení tématu „lokální

historie“ v knihovnách. Kromě příspěvků odborníků z této oblasti budou přiblíženy některé z forem, kterými je možné v knihovnách lokální historii prezentovat a poukázat na důležitost uvědomování si vlastních kořenů a sounáležitosti k určitému místu: výstavy, questing, digitalizace, živá knihovna, mapování a další. Dá také prostor ke sdílení dobré praxe.

Dalším tématem, kterým se skupina zabývá, je **mapování** komunitních aktivit knihoven ve virtuální podobě. Slouží k tomu efektivní nástroj kumu.io pro sdílení dobré praxe, spolupráce a PR. Mapování může mít v knihovně široké využití: můžete si udělat jasno v akcích, které pořádáte, partnerech, se kterými pracujete, sdílet dobrou praxi, předávat tipy na přednášející, experty, inspirovat se, zjišťovat potřeby uživatelů i neuživatelů, propojovat komunitu, získat atraktivní vizuální prezentaci aktivit knihovny, argument pro zřizovatele a další. V současné chvíli je v procesu vzniku mapa knihoven se zaměřením na „lokální historii“. Expertem na tento nástroj mapování je členka skupiny Eliška Bartošová. I vy se můžete o této technice dozvědět více, například i prostřednictvím kurzů, které nabízí vybrané knihovny.

Věříme, že existence skupiny pro komunitní práci má své místo a roli v rámci Sekce veřejných knihoven SKIP i v naší knihovnické komunitě. Dokáže iniciovat a formulovat zajímavá témata, myšlenky, systematizovat a předávat je kolegům z praxe a dalším knihovnám.

Pokud by měl kdokoli z kolegů zájem se připojit k této skupině, případně zařadit svou knihovnu do mapy knihoven s aktivitami v oblasti lokální historie, neváhejte nás kontaktovat: Janošková Kateřina, e-mail: kjanoskova@mvk.cz, telefon: +420 734 417 893.

Jak na biblioterapii v knihovnách?

Marcela Kořínková
korinkova@knihkm.cz

Pojem biblioterapie začíná být v České republice v oboru knihovnictví stále častěji skloňován. A je to jen dobře, protože tato podpůrná léčebná metoda si jistě nemalou pozornost zaslouží. Je škoda, že ji ve své praxi dosud v naší zemi využívají spíše jen psychologové a psychotherapeuti. Na rozdíl od sousedních zemí (Polsko, Německo) se o ní v našem knihovnictví začíná hovořit až v několika posledních málo letech.

Přítom biblioterapie má své kořeny už v hluboké historii. Aristoteles je třeba považován za zakladatele poetoterapie a svého pokračovatele našel i ve Friedrichovi Nietzsche, Sokrates věřil na sílu slova a na rozhovor s člověkem a mluví se o něm jako o jednom z prvních psychotherapeutů. Ve 30. letech 20. století se o rozvoj biblioterapie velice zasadil americký psychiatr Benjamin Rush. Byl si vědom, jak kladně mohou ovlivnit knihy psychiku člověka a proto se svými pacienty pracoval s texty z knih rozličnými způsoby a doporučoval jim konkrétní knihy. Díky němu byl také knihovnický fond v léčebnách a věznicích, který tvořila jen náboženská tematika, rozšířen také o beletrii a poezii. Nechal rovněž zavést knihovny i do nemocnic.

Z dalších propagátorů biblioterapie lze namátkou jmenovat Nossrata Peseschkiana, který při praktikování biblioterapie vycházel z orientálních příběhů a definoval jednotlivé fáze procesu s pacientem. Rhea J. Rubinová zase např. definovala, co je a co není biblioterapie. Podle ní za biblioterapii nelze považovat jen „běžné“ předčítání textů, když se s nimi dále therapeuticky nepracuje. Zrovna tak se nejedná o biblioterapii

v případě, kdy knihovník doporučuje čtenářůvi knihu, byť zaměřenou na jeho konkrétní problém.

A jak vlastně tedy biblioterapii definovat? Nejjednodušeji ji lze jinými slovy nazvat jako léčbu knihou. Na světě se najde snad jen málo jedinců, kteří v sobě nemají onu pověstnou „třináctou komnatu“, „kostlivce ve skříni“, zkrátka problém, který dokáže život pěkně znepříjemnit. Každý hledá jeho řešení a pomoc někde jinde. Sám v sobě, u přátel, odborníků. Existuje jistě mnoho prostředků, které nám s problémem dokáží pomoci a nemusí to být právě jen medikamenty. Jednou z možností léčby psychických a somatických potíží je právě i biblioterapie.

Klientem se může stát člověk trpící somatickou nebo psychosomatickou poruchou. Stejně tak to ale může být také někdo, kdo žádnou z těchto nemocí nestrádá, ale dostal se „jen“ do složité nebo krizové životní situace. Je důležité si uvědomit, že mít problém není bohužel pouze výsadou dospělých. Své bolístky na duši mají často i malé děti a není radno je zlehčovat či podceňovat. Zvláště v jejich případě lze knihy využít nejen jako pomocný lék, ale mnohé příběhy velmi dobře dokáží posloužit také jako prevence řešení situací, které na ně v životě čekají. Pomocí knih jim lze citlivě vysvětlit např. smrt blízké osoby, pomoci v případě šikany či se žárlivostí vyvolanou příchodem nového sourozence na svět. Na dětské duši se také dokáže negativně podepsat pobyt v nemocnici, rozchod rodičů, změna bydliště, ztráta kamarádů atd.

V praxi to znamená, že biblioterapeut využívá při práci s klientem buď celou

knihu, nebo jen krátké ukázky z ní. Někdy stačí i jen pouhý odstavec, ale je vždy důležité, aby text odpovídal klientovým problémům a tzv. mu „sedl přímo na tělo“. Je nasnadě, že text musí být vždy motivační, stimulující a je podmínkou, aby klientovi ukázal řešení problému, ve kterém se právě nachází, případně jiný (pozitivní) úhel pohledu na tento problém. Je velmi dobré využívat autobiografií zejména v případech, kdy se jedná např. o handicap, nemoc apod. Pro klienta je motivační, že příběh, se kterým s ním biblioterapeut pracuje, není jen fikce, ale že je to osud skutečného člověka, který se potýkal se stejným nebo podobným problémem v životě a přesto to ustál, zvládl a našel smysl života třeba v něčem, co mu dříve bylo naprosto vzdálené.

Cílem biblioterapie tedy je, aby si klient ujasnil a utřídil sám v sobě svůj problém tím, že ho popíše a uvědomí si jeho příčinu. Čím konkrétněji ji dokáže pojmenovat, tím snáze pak biblioterapeut může najít co nejvhodnější text, se kterým pak následně s klientem pracuje. K velmi důležitým cílům této metody patří také dodání sebevědomí, rozvoj osobnosti, porozumění vlastním pocitům a ovlivnění emočního stavu klienta. Rakouský lékař a psycholog Adolf Adler cíle biblioterapie výstižně stanovil do „šesti P“: poučit, povzbudit, posílit, prozřít, pozvednout a propojit se sociálním okolím.

Je zřejmé, že biblioterapeut pracuje s lidskou duší, s psychikou člověka, a je proto

důležité, aby měl alespoň základní povědomí o tom, jak s lidmi v takových situacích komunikovat. Pokud by se někdo z knihovníků do této činnosti chtěl pustit, velmi doporučuji absolvovat různé psychotherapeutické kurzy. Např. duševní onemocnění u dětí, komunikace s člověkem s depresí, práce s klientem s hraniční poruchou osobnosti či způsoby zvládání obtížných situací s klienty. Má-li klient svého psychologa, měl by biblioterapeut s tímto odborníkem také spolupracovat. Velmi vhodná jsou konzultační setkání se supervizorem.

Z výše uvedených řádků vyplývá, že biblioterapeutem by měla být osoba, která má jednoduše „hodně načteno“ a která zná alespoň základní psychologické minimum. Načteno musí mít proto, aby měla přehled o tom, po jaké knize sáhnout v případě konkrétního problému. Psychologii by měla znát už z toho důvodu, aby uměla komunikovat se svými klienty a hlavně uměla řešit nečekané emoční situace, které mohou při biblioterapii nastat.

Budou-li mít knihovny své proškolené biblioterapeuty v řadách svých zaměstnanců, je možné biblioterapii nabízet jako další službu uživatelům. Příkladem může být Knihovna Kroměřížska, která získala v roce 2016 v kategorii informační počin titul Knihovna roku za průkopnické prosazení biblioterapie v našem knihovnictví právě tím, že se v ní tato podpůrná psychotherapeutická metoda začala praktikovat.

Bude vás zajímat, že...

... **Národní technická knihovna oslavila 9. září 2019 desáté výročí svého působení v nové moderní budově.** Nachází se v centru komplexu vysokoškolských budov v Dejvicích. Stavba, která má 6 nadzemních a 3 podzemní podlaží, umožňuje poskytování služeb odpovídajících potřebám uživatelů v 21. století a zajišťuje jejich komfort při jejich využívání. Stavba je energeticky šetrná, má centrálně řízený automatický systém chlazení a vytápění. Budova je velmi zajímavě a působivě esteticky řešená. ...

Pozvánka do ZÍSKEJ

Kateřina Soukalová
katerina.soukalova@techlib.cz

ZÍSKEJ, národní platforma pro sdílení fondu, se od 1. září otevřela všem knihovnám a Národní technická knihovna jako její provozovatel zve všechny knihovny k zapojení se.

Služba ZÍSKEJ, dostupná na www.ziskej.techlib.cz, knihovnám nabízí jednoduché a efektivní poskytování meziknihovních výpůjčních služeb a umožňuje tak knihovníkům veškeré požadavky spojené se sdílením fondu přehledně evidovat a lépe a efektivně zpracovávat. Princip a metodika zajištění služeb zůstává stejná, platforma však nabízí standardizované řešení, které odráží současný stav a nabídku služeb dodávání dokumentů v knihovnách ČR. Je možné si ji přizpůsobit tak, aby ji každá knihovna mohla využívat dle svých možností.

Výhody a hlavní charakteristiky ZÍSKEJ:

- univerzální nástroj pro podporu sdílení fondů knihoven a doručovacích služeb (v současnosti nabízí meziknihovní výpůjční služby, na podzim 2019 přibudou reprografické a meziknihovní reprografické služby, do konce roku 2019 elektronické dodávání dokumentů)
- výrazné rozšíření portfolia nabízených služeb díky vzájemnému sdílení tištěných i elektronických fondů
- dostatečná možnost nastavení vlastních parametrů nabízených služeb v profilu knihovny
- zrychlení a zefektivnění doručování dokumentů díky monitorování a hlídání časových limitů jejich plnění
- jednoduché a uživatelsky přívětivé webové rozhraní
- dostupné jako webová aplikace, tj. netřeba dalších investic do vybavení knihovny
- modernizace knihovních služeb – online zboží a služby z jednoho místa
- pružnější model akvizice – pořizování informačních zdrojů až v okamžiku reálné potřeby v reálném čase
- možnost platby online přes platební bránu společnou pro všechny typy služeb
- zaškolení knihovníků zapojených knihoven
- zajišťování procesní a technické podpory Servisním centrem ZÍSKEJ
- novinky, aktuality, návody a další na infoportále www.ziskej-info.techlib.cz.

Bude vás zajímat, že...

... pracovníci Městské knihovny Tišnov vytvořili pro své uživatele **vzdělávací koncept přednášek a workshopů pod názvem SmyslůPlný rok 2019**, který je zaměřený na tradičních pět lidských smyslů: sluch, zrak, hmat, čich a chuť. Po celý rok tak měsíc po měsíci mohou zájemci prožít všemi smysly najednou, ale také jednotlivě se zaměřením na jeden smysl po druhém. Program vstupuje do druhého pololetí s tématy Sladké hříchy, Není chleba jako chleba, Autorské čtení a Storytelling ...

Nejen o rekonstrukci Moravské zemské knihovny

Kristýna Kroupová

Kristyna.Polachova@mzk.cz

Přestože se Moravská zemská knihovna v průběhu prázdnin pravidelně na několik týdnů uzavírá, letošní prázdniny jsou pro knihovnu o něco delší a potvrzují až do poloviny září. Knihovna se totiž nachází uprostřed stavebních prací. Rekonstrukce je součástí velkého investičního projektu IROP na Zkvalitnění služeb a ochranu fondu kulturního dědictví v MZK. Předpokládaná hodnota projektu dosahuje 95 milionů korun a díky zdárné soutěži na generálního dodavatele stavby i dalších úspěšně dokončených veřejných zakázek, se tuto částku daří držet ve vytyčených mezích. Finance byly získány z evropských strukturálních fondů, které pokryjí 85 % stanovených nákladů.

Budova MZK je sice relativně mladá, otevřená byla v roce 2001, od té doby jí však každý rok prošlo na stovky tisíc návštěvníků (za rok 2018

to bylo 377 tisíc). Takto vysoká návštěvnost se nutně musela projevit na sociálním zařízení i nejčastěji využívaném zázemí knihovny, které si заслужují modernizaci. Budovu provázely také některé technické problémy, které byly řešeny operativně a výsledkem byly nezbytné kompromisy. Můžeme zde zmínit zatékání do konferenčního sálu nacházejícího se pod atriem, které tvoří jakýsi vnitroblok knihovny se stromy a zelení, které i přes potěchu oka, kterou poskytují, není možné adekvátně udržovat. Dále systém automatického měření a regulace teploty a vlhkosti v jednotlivých částech budovy už také pozbyl svojí funkce, jelikož v minulosti bylo technické selhání automatického měření příčinou bezmála katastrofy v knihovných skladech.

Stavební úpravy mají za hlavní cíl prostory MZK více zpřístupnit jejím čtenářům

Rekonstrukce atria Moravské zemské knihovny

prostřednictvím revitalizací atria, které bylo dosud návštěvníkům z technických důvodů uzavřeno a nemohl tak být využit jeho potenciál. Rekonstrukce také zvýší uživatelský a tepelný komfort zejména skrze zateplení budovy a vybudování zádveří a už na podzim bude kompletně zrenovované sanitární zařízení včetně příhodné místnosti pro rodiče s malými dětmi. Kromě těchto pro návštěvníky viditelných změn, dojde k celé řadě technických úprav. Ať už se jedná o modernizaci knižních výtahů, systému měření a regulace v budově, kamerového systému, výměnu vodovodních uzávěrů, dieselagregátu nebo o rekonstrukci osvětlení. Všechny tyto akce povedou ke zlepšení chodu budovy a zároveň se odrazí i v lepší ochraně knihovního fondu. Nejnáročnější část rekonstrukce bude do podzimu za námi. V průběhu roku budou probíhat práce, které výrazně neomezí chod knihovny a v létě 2020 bude knihovna dle potřeby uzavřena, aby mohla být dokončena rekonstrukce budovy.

Stavební práce představují zajisté velmi výraznou část projektu IROP, finančně se jedná o více jak polovinu z celkového objemu plánovaných prostředků. Avšak neméně důležitou část tvoří aktivity, které taktéž svými dopady přispějí ke kvalitním službám a ochraně fondu MZK. Za uplynulý rok (od června 2018) se povedlo vysoutěžit šťastných 13 veřejných zakázek. Vedle administrativního zajištění se jednalo zejména o dodávky či služby, které mají zabezpečit lepší ochranu knihovního fondu. Byly zakoupeny přístroje k čištění knih, velkokapacitní skener a knižní skener do studovny periodik. Byla provedena digitalizace mikrofilmů a taktéž došlo k realizaci dodávky digitalizace zvuku, aby bylo možné efektivně uchovávat data z nosičů zvukových a obrazových záznamů, které postupně stárnou a degenerují. Byl dodán software i hardware nezbytný pro zabezpečení síťového provozu pro čtenáře připojené k internetu. Aktuálně probíhá dodávka nových regálů do studoven a pultu prezenční výpůjčky.

Odsávání sutě ve foyer MZK

Velkou devizou fondu MZK jsou staré tisky a jejich uchování je někdy vskutku náročné. Do dnešního dne byla provedena první část průzkumu vybrané části knihovního fondu, na jejímž základě bylo zatím vytipováno na 20 rukopisů k restaurování. Na podzim budou probíhat výběrová řízení na restaurátory, kteří tyto rukopisy dostanou do péče. Druhá část průzkumu fondu se bude týkat prvotisků a kromě podrobného zmapování stavu vybrané části fondu starých tisků budou opět vybrány svazky potřebující restaurátorský zásah nejakutněji.

Projekt bude celkově trvat až do 30. 9. 2021 a do té doby se chystá ještě mnoho dalších aktivit. Například pořízení zálohovacího zařízení a rozsáhlého skenovacího vybavení pro digitalizační linku, která zajišťuje kvalitní digitalizaci a uchování vytvořených digitalizátů. Modernizace konferenčního sálu nebo výměna koberec ve studovnách. Knihovnu čeká ještě kus cesty k vytyčenému cíli, než k němu dorazí, může se opřít o elán svých zaměstnanců stejně jako o trpělivost čtenářů.

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven oslavilo rok své činnosti

Lenka Dostálová

Lenka.Dostalova@mzk.cz

Již přes rok funguje v Moravské zemské knihovně v Brně Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven, které bylo zřízeno v březnu v roce 2018 v Moravské zemské knihovně v Brně. Příspěvek představí dosavadní činnost centra, co vše je za námi a co nás čeká.

Co je za námi

Od dubna letošního roku jsou k dispozici všem knihovníkům, zřizovatelům a široké veřejnosti webové stránky Metodického centra (www.mcvrk.mzk.cz), kde najdou informace k financování (vypsání dotačních titulů a grantů) rekonstrukcí knihoven a obnovy knihovnického mobiliáře, rady a tipy, jak naložit s prostory v knihovnách, kontakty na ověřené výrobce a dodavatele knihovnického nábytku, architektů, kteří se podíleli na realizaci knihoven (obecních i městských) a fotogalerii se stručnými informacemi z nově postavených či rekonstruovaných knihoven jako příkladů dobré praxe. Na webových stránkách jsou k dispozici volně ke stažení metodické materiály týkající se nejen výstavby knihoven, najdete zde také prezentace z konference Architektura knihoven pořádané Metodickým centrem, která se konala v říjnu 2018 v Moravské zemské knihovně v Brně.

Začátkem června vyšlo první číslo newsletteru, jehož periodicita je plánována každého čtvrt roku. K jeho odběru je možné se přihlásit prostřednictvím webových stránek Metodického centra. V červnu jsme se také zúčastnili velmi přínosné konference Architektura knihoven, která se konala v Obecním domě v Praze a která byla součástí Valné hromady SKIP. Mezi velmi podnětné konferenční příspěvky patřily prezentace „Znovuobjevit prostor

v knihovnách“ Nicolase Beudona, ředitele kulturního centra 7 Lieux v Bayeux a „Design thinking při tvorbě koncepce knihovny“ Anji Flicker, ředitelky Městské knihovny ve Würzburgu.

Na čem pracujeme

Metodické centrum poskytuje písemné a telefonické konzultace týkající se rekonstrukce a výstavby knihoven (především zodpovídání dotazů normativního charakteru, předávání kontaktů na dodavatele mobiliáře, tipy na rekonstruované knihovny, architektky, apod.) i metodické návštěvy. V současné době jsme nápomocni několika knihovnám s návrhy nových prostor: Městské knihovně v Mikulově, Městské knihovně ve Rtyni v Podkrkonoší, Obvodní knihovně Jižní svahy, pobožce Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, a Městské knihovně Holešov.

Zároveň pracujeme na Metodickém pokynu pro postup při rekonstrukci knihoven, který by měl knihovníkům a zřizovatelům objasnit celý proces obnovy knihovny a být tak nápomocen při přípravě a realizaci rekonstrukci knihovny. Ve spolupráci s Mgr. T. Štefkem z KISKu nabízíme knihovnám workshop na téma „Tvoříme koncepci knihovny“, kde si mohou účastníci vyzkoušet osvědčené postupy, jak lze knihovny proměnit v komunitní centra obcí.

Kde nás najdete

V případě zájmu o seznámení s bližší činností centra nás můžete potkat na říjnovém Celostátním semináři regionálních funkcí v Pardubicích. Zároveň bychom vás rádi pozvali na chystanou konferenci *Architektura a role knihoven v současnosti*, která se koná 19. listopadu v Městské knihovně v Písku.

Výzva ke spolupráci

Vzhledem k tomu, že jsme zemi s nejhustší sítí veřejných knihoven, rádi bychom uvítali jakékoliv informace o nedávno zrekonstruovaných či nově postavených knihovnách, které bychom mohli uveřejnit na webových stránkách jako příklad dobré praxe pro ostatní knihovny. V případě, že víte o takové knihovně, neváhejte nás kontaktovat na email: mcvrk@mzk.cz.

Bohemistický seminář 2019

Soňa Šinclová

Sona.Sinclova@mzk.cz

V polovině letošního července se uskutečnil pod hlavičkou Moravské zemské knihovny již čtvrtý ročník Bohemistického semináře, akce, která je pořádána pro zahraniční odborníky na českou literaturu. Seminář byl uspořádán z pověření Ministerstva kultury České republiky a ve spolupráci s Českými centry, která každoročně vyhláší překladačskou *Cenu Susanmy Roth*, jejíž laureáti jsou následně zařazeni mezi účastníky Bohemistického semináře.

V letošním roce zavítalo téměř šedesát bohemistů do Ústí nad Labem, kde pro ně byl připraven přednáškový a kulturní program v prostorách Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně a Severočeské vědecké knihovny. Přednášky byly zaměřeny na pět tematických oblastí, v rámci nichž byl položen důraz především na kontext meziválečného a poválečného Československa v prostoru Sudet a ústeckého regionu. Mezi přednášejícími vystoupili například Martin C. Putna, Jan Royt, Jiří Padevět, Jiří Koten, Kristina Kaiserová či Miroslav Němec. V kontextu Litoměřicka byla pozornost věnována Karlu Hynku Máchovi a kulturní krajině romantismu, kterou ve své přednášce přiblížil Dalibor Tureček. Vedle umělecko-historického kontextu byla v dalších přednáškách věnována pozornost i trendům v současné české

literatuře, kultuře a jazykovědě. Již tradičně vystoupil s představením nejnovější české literatury Petr A. Bílek, na něhož navázal svou úvahou o současné české společnosti filosof Stanislav Komárek. Oproti předchozím ročníkům byla výraznější pozornost věnována problematice překladu a jazykovědě, a to například v přednáškách Jany Hoffmanové, Roberta Adama, Jiřího Hasila nebo Miloslavy Slavičkové a Ladislava Nagy.

Přednáškové cykly byly doplněny kulturním programem, v jehož rámci účastníci semináře navštívili zámek v Děčíně, České Švýcarsko a koncentrační tábor Terezín. Dva večery byly věnovány autorským pořadům. První z nich připomněl hostování České republiky jako hlavní země na knižním veletrhu v Lipsku. Hlavní koordinátor projektu Martin Krafl zrekapituloval průběh českého hostování a v následném autorském čtení představil spisovatelku Viktorii Hanišovou a její nejnovější román *Rekonstrukce* (2019). Druhý kulturní večer byl zaměřen na ústecký region a svou tvorbu v jeho rámci představil básník Radek Fridrich.

Významnou součástí bohemistického semináře se stalo od roku 2017 udílení *Ceny Premia Bohemica*, jež je určena zahraničnímu bohemistovi, který se ve své zemi zasloužil

Účastníci Bohemistického semináře

o šíření české literatury. Nositelkou tohoto prestižního ocenění se stala pro rok 2019 italská bohemistka Annalisa Cosentino,

jež působí na univerzitě v Římě. Ocenění vítězce předala náměstkyně ministra kultury Kateřina Kalistová.

PhDr. Marie Šedá

Libuše Foberová

foberova@svkos.cz

Je rodačkou z Frýdku-Místku. Začínala v knihovnictví od píky. Nejprve v Místní knihovně v Dobré, což je středisková knihovna, jako metodička. Knihovnictví se jí zalíbilo a postupně, jak šel čas, doplňovala si vzdělání a současně i praxi. Vystudovala knihovnickou nástavbu ve Státní vědecké knihovně v Ostravě. Byla jednou z prvních studentek v nově otevřeném studiu knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě, kde si později doplnila i magisterské vzdělání. Svá studia završila rigorózní prací na Žilinské univerzitě v Žilině v oboru Informační studia a knihovnictví a získala titul PhDr.

Krátce pracovala ve Studijní knihovně Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku, později nastoupila do Městské knihovny ve Frýdku-Místku.

Nějaký čas vedla pobočku v Místku, zažila zavádění automatizovaného knihovního systému a internetu a otevřela hudební oddělení a studovnu. Cituji její slova: „*Byla to hodně podnětná doba – sami jsme si navrhovali nábytek do hudebního oddělení, nakupovali základní fond do studovny, likvidovali jsme jednu zrušenou pobočku v Místku. Do knihovny jsme si koupili i knihovnického maskota – andulku jménem Pírko. V té době jsme měli v knihovně i kluky na náhradní vojenské službě a s některými z nich dodnes spolupracujeme.*“

Všimli si jí i ve Státní vědecké knihovně v Ostravě. V roce 2001 jí PhDr. Milena Slaninová nabídla místo, které přijala, a v metodickém oddělení

pracuje dodnes. Název oddělení se vícekrát změnil, dnes se jmenuje Centrum vzdělávání a regionálních služeb. Maruška Šedá ho vzorně vede a vychovává nové metodické pracovníky s láskou a pokorou sobě vlastní. Vzpomíná na spolupráci s Milenou Slaninovou, která je mimořádnou knihovnicí osobností a knihovnickým vzorem, a na začátky regionálních funkcí v kraji.

Na dotaz, které chvíle by označila jako perné, odpovídá: „*Když jsem jako začínající knihovnice dělala besedu pro žáky základní školy a ředitelka přišla na hospitaci... Když jsem stála*

jako čerstvý metodik na první konferenci pro RF v Pardubicích tvář v tvář všem metodikům a kolegům, kterých si velmi vážím a kteří toho vědí daleko více než já... Když jsem zpovídala dr. Víta Richtera na Hyde Parku na Slezské univerzitě v Opavě...“

Maruška Šedá hodně přednáší a je aktivním členem nejen SKIP, ale řady dalších profesních spolků, reprezentuje Moravskoslezskou vědeckou knihovnu v Ostravě. Jedná se starosty obcí a knihovníky v kraji, spolupracuje se Spolkem pro obnovu venkova a dalšími.

Samostatnou kapitolou je její působení na Slezské univerzitě v Opavě, kde vyučuje předmět Služby knihoven a informační služby na bakalářském stupni a Služby pro specifické kategorie uživatelů na magisterském stupni. V nových akreditacích bude mít nové předměty Regionální funkce knihoven – první a druhá část. Je konzultantkou při státních závěrečných zkouškách a velkou oporou pro tým pedagogů oddělení knihovnictví na Ústavu bohemistiky a knihovnictví. Čerpá z dlouhodobých zkušeností s výukou v rekvalifikačních kurzech pro knihovníky, které v různých obměnách pořádá vědecká knihovna v Ostravě už léta. S tím souvisí i její bohatá publikační činnost. Přispívá do různých odborných časopisů. Spolupracovala s dr.

Vítem Richterem na podobě Standardu pro dobrý knihovní fond. Spoluorganizuje workshopy pro metodiky, působila jako komisař soutěže Knihovna roku, pracovala na přípravě a realizaci kulatého

stolu projektu MAP ORP Osrava a také připravovala první kulatý stůl u nás Knihovna věc veřejná, pro který zpracovala webové stránky.

Maruška je členkou SKIP 10, působí v regionálním výboru, kde se mj. věnuje facebookovému profilu SKIP 10. Na otázku koho si váží, odpovídá: „*Těší mě spolupráce s knihovnami a kolegy napříč celou Českou republikou, od Knihovnického insti-*

tutu až po nejmenší veřejné knihovny. Vážím si všech knihovníků, kteří svou práci dělají s nasazením, chutí i radostí. Není možné je jmenovat, je jich dlouhá řada. Ale snad nejvíce jsem se naučila od svých vedoucích – jak od Ďurici Stejskalové, tak od Mileny Slaninové. Od té první základní knihovnickou abecedu, bez které by má metodická práce nebyla dobrá a neměla smysl; od té druhé jsem se učila spolupráci, komunikaci, vhladu do hloubky teoretického knihovnictví. Oběma za to velice děkuji.“

Její práce byla oceněna – v roce 2016 získala cenu Moravskoslezského kraje K2 – Knihovník/knihovnice Moravskoslezského kraje. Medaili Z. V. Tobolky převzala v roce 2017 na konferenci Knihovny současnosti. Maruška je pro Moravskoslezskou vědeckou knihovnu velkým přínosem, znají ji starostové a knihovníci nejen v Moravskoslezském kraji, ale v celé republice. Já osobně na ní oceňuji pracovitost, pečlivost, vůli posouvat věci dopředu, inovativnost, přichází s novými nápady a inspiruje se u nás i ve světě, ale nejvíce si jí vážím jako člověka. Je lidská, kamarádká, umí spolupracovat a vždy je dobře naladěná a usměvavá. Mám moc ráda optimistické lidi a jsem šťastná, že jsem ji na své profesní dráze potkala a že s ní mohu spolupracovat.

Oči Brna na podzim 2019

Martina Šmídtová

martina.smidtova@mzk.cz

Cyklus Oči Brna vstoupil letos v dubnu do pátého roku své existence. Jeho prostřednictvím se každý měsíc mohli čtenáři MZK přenést do světa výrazné osobnosti spojené s Brnem. Právě v dubnu tohoto roku došlo k drobné změně: na přání mnoha návštěvníků knihovny jsme jednotlivá pokračování cyklu prodloužili na zhruba měsíc a půl, aby zájemci měli více času na zhlédnutí a prostudování prezentací.

V dubnu letošního roku jsme Oči Brna věnovali Milanu Kunderovi, ne náhodou, neboť 1. dubna autor oslavil 90. narozeniny. Při této příležitosti byla veřejnosti v Galerii MZK představena výstava „Milan Kundera (neztracen) v překladech“, která nyní putuje po slovenských a českých městech. Na Kunderu jsme navázali v druhé polovině května Jiřím Mahenem, od jehož úmrtí letos uplynulo 80 let. I v tomto případě byly Oči Brna spojeny

Kateřina Tučková na snímku Lenky Hatašové z roku 2018

Pavel Švanda – David Konečný (Moravská zemská knihovna v Brně – České literární centrum)

ještě s výstavou v galerii nazvanou „Jiří Mahen knihovník národní“.

Po více než dvouměsíční přestávce způsobené rekonstrukcí MZK představíme v zářijovém pokračování **Kateřinu Tučkovou**, brněnskou spisovatelku, dramatičku, publicistku, historičku umění a kurátorku. Připomenout si chceme nejen její románovou tvorbu, ve vitrině Očí Brna budou vystaveny rovněž publikace z oblasti výtvarného umění, knižně publikované studie či eseje. Prostřednictvím fotografií si připomeneme divadelní hry, které se nyní hrají na prknech českých divadel a k nimž Kateřina Tučková napsala scénáře, nebo se jedná o dramtizace jejích románů. Stranou nezůstanou ani neliterární projekty autorky, jako například festival Meeting Brno či iniciativa I žárovka má

sochu. Kateřinu Tučkovou v září zařazujeme i proto, že celý podzim si v MZK budeme připomínat úspěch prezentace současné české literatury na knižním veletrhu v Lipsku v březnu. Kateřinu Tučkovou v Lipsku nešlo přehlédnout, prezentovala zde svůj německý překlad Vyhnaní Gerty Schnirch, a to nejen na besedě a čtení na národním stánku.

Na začátek listopadu pak ve spolupráci s nakladatelství Atlantis připravujeme prezentaci díla novináře a spisovatele **Pavla Švandy**, který cyklus obohatí svým autorským čtením. Redaktorka literární redakce brněnského rozhlasu Alena Blažejovská připravuje poslechový večer s ukázkami pořadů o tvorbě Pavla Švandy. Závěr roku pak věnujeme české cestovatelce, učitelce a spisovatelce **Barboře Markétě Eliášové**.

Jaromír Kubíček: Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích

Květa Cempírková

kveta.cempirkova@gmail.com

KUBÍČEK, Jaromír. Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. *ISBN 978-80-7051-250-0.*

V polovině května 2019 vzpomínala knihovnická (nejen brněnská) veřejnost na významnou postavu naší profese; na Jiřího Mahena. V rámci vzpomínek byla také uvedena na veřejnost kniha významného českého a brněnského knihovníka, bibliografa, emeritního ředitele Moravské zemské knihovny v Brně doc. Jaromíra Kubíčka. V dějinách knihoven jedinečné dílo „Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích“ je téma, k jehož zpracování během dvacátého a počátku dvacátého prvního století neměl nikdo odvahy. Autoři se většinou zabývali dějinami jednotlivých veřejných knihoven, případně dějinami veřejných

knihoven v určité zeměpisné oblasti. Práce Jaromíra Kubíčka zahrnuje období od počátků českých veřejných knihoven do osmdesátých let století dvacátého. Přehledná dějinná data 1989 – 2006 jsou uvedena v poslední 7. kapitole. Předkládaný výsledek mohl vzniknout jen na základě rozsáhlé excerpcní činnosti autora, pečlivému ověřování dat a pramenů, intenzivní několikaleťté práci. To vše lze doložit citacemi i seznamem použité literatury. Práce je rozdělena do kapitol, v rámci kterých jsou dějiny knihoven ohraničeny roky. V úvodu kapitoly je vždy celkový přehled a poté se autor věnuje jednotlivým typům

a druhým knihoven. Práce upozorňuje na knihovny, které vznikaly jako neveřejné, aby se po letech otevřely veřejnosti (knihovny spolkové, dělnické, školní, knihovny Sokola), dále i na knihovny méně známé, jakými byly knihovny církevní a německé. Samozřejmě největší část publikace zahrnují dějiny knihoven obecních. Autor se nezastává ani před problematikou vztahů knihoven lidových a vědeckých, ani nezatajuje propojení knihoven s oficiální politikou českého státu v jednotlivých historických obdobích.

A tady vidím velký přínos pro současnost. Z praxe posledních let vím, že řada nových ředitelů a vedoucích veřejných knihoven, nových starostů obcí a měst netuší, jakou historii má za sebou (mnohdy jediné) kulturní zařízení v obci, jejich obecní či městská knihovna. Když neznáme svoji minulost, jak se chceme vyrovnat se současností?

Zajímavý pohled do dějin veřejných knihoven pak přináší v příloze 1 zveřejněná anketa časopisu Světozor z roku 1870 a statistické ukazatele českých obecních knihoven v roce 1910 v příloze 2. Neobvyklým pohledem do dějin knihoven je kapitola Knihovnické časopisy, kde najdeme periodika, která v minulosti informovala o stavu veřejného knihovnictví i organizovaného čtenářství.

V knize jsou též informace týkající se knihovnické techniky, vzdělávání knihovníků,

vzniku knihovnických zákonů a jejich vlivu na práci v knihovnách. Publikací prolínají krátké medailonky významných českých knihovníků, provázené jejich fotografiemi.

V závěru knihy je anglický abstrakt, jmenný a místní rejstřík. Jednotlivé citace jsou uvedeny na

stránkách knihy pod čarou. Publikace „Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích“ je souhrnný a kompetentní přehled dějin českých lidových knihoven, který by neměl chybět v žádné veřejné, vědecké či odborné knihovně, natož v knihovnách vysokoškolských. Doc. Jaromír Kubiček, autor, žijící a pracující v Brně, se vzhledem ke své dlouholeté bibliografické a vlastivědné práci a díky autorství ojedinělé publikace o dějinách veřejných lidových knihoven v Čechách,

staví po bok významných Brňanů, jakými byl např. knihovník a spisovatel Jiří Mahen (1882-1939), umělecký knihař Jindřich Svoboda (1909-2001), bibliograf Miroslav Nádvorník (1921-1989), knihovník historických fondů Mirko Riedl (1920-2013), bibliograf Miloš Papírník (1924-2012) a řada dalších. Kniha byla vydána Moravskou zemskou knihovnou v Brně v r. 2019 ve zdařilé grafické úpravě Aleny Grotiasové a Karola Lamenta. Je v pevné vazbě, tak vydrží i studentské listování po nocích. Autorovi i vydavateli patří upřímný knihovnický i čtenářský dík.

Bude vás zajímat, že...

... Mezinárodní knižní veletrh v Plzni, městě Evropské kultury, poprvé konaný v roce 2018 měl úspěch. Proto ve dnech 20.–21. září 2019 připravili organizátoři **druhý ročník knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Plzeň 2019**. Návštěvníci se seznámí s literaturou a autory z Latinské Ameriky, pozornost bude také věnována Polské literatuře a jejím tvůrcům. Připraveny jsou i četné doprovodné akce viz www.svetknihy.cz ...

Sto let od přijetí knihovnického zákona a Morava

Jaromír Kubíček

Kubicek.jaromir@gmail.com

Volání po přijetí zákona, který by dal jistotu pro činnost veřejných knihoven, probíhalo v odborném tisku od počátku 20. století. Z celé rakouské říše šlo o iniciativy českých zemí, které měly svůj kořen v národním obrození, kdy přijaté heslo *Osvětou k svobodě* se stalo i pro pozdější obranné národní jednoty a organizace Sokola mottem k vytváření husté sítě spolupracujících spolkových knihoven. Návrh na státní podporu veřejných knihoven zpracoval olomoucký knihovník Anton Schubert,¹ který v roce 1901 přešel do technické knihovny ve Vídni a ve spolku rakouských knihovníků inicioval memorandum požadující přijetí říšského zákona o veřejných knihovnách. Takový návrh se ovšem do říšské rady nedostal.

Požadavek na přijetí zákona o knihovnách se stal v českých zemích předmětem jednání zemských sněmů. Na 2. zasedání sněmu království Českého v roce 1901 byl poslancům předložen tisk č. 753 nazvaný *Návrh poslance Dra. Karla Pippicha a soudruhů ohledně legislativní úpravy veřejných knihoven v obcích království Českého*, který požadoval po zemském výboru připravit zákon pro zakládání a udržování knihoven; návrh však neprošel. Další pokus byl učiněn na sněmu markrabství Moravského, kde v roce 1907 byl předložen tisk č. 284 *Návrh poslance Dra. Jaroslava Budínského a soudruhů o uzákonění obecních veřejných knihoven*, který požadoval po zemském výboru provést šetření o zřizování knihoven v obcích. Ve stejném období podal poslanec Viktor Votruba návrh na zřízení stálé knihovní komise pro Moravu, která

Busta Jiřího Mahena na Solniční je dílem akademického sochaře Josefa Kubíčka

by vypracovala návrh na organizaci knihoven zemské, městských, okresních a přenosných. Návrhy na organizaci knihoven však v zemských sněmech pro opozici německých poslanců neskončily úspěšně.

Nejvíce iniciativy pro přijetí knihovnického zákona vyvinul Ladislav Jan Živný (1872–1949), obdivovatel anglických městských knihoven a vydavatel časopisu *Česká osvěta*, v němž v lednu 1907 formuloval v 16 paragrafech návrh bezplatně přístupných knihoven, které podle velikosti obcí tvořily tři skupiny (do 2000 obyvatel, nad 10 000, a mezi těmi dvěma velikostmi byla skupina středních obcí) a stanovil požadavky na jejich rozvoj, kvalifikaci knihovníků i povinnosti obce. Po různých úpravách se staly v novém státě zásady Živného návrhu základem pro Ministerstvo školství a národní osvěty, které návrh zákona připravilo a předložilo v květnu

¹ SCHUBERT, A. *Zur Frage der Errichtung von staatlichen Volksbildungsbüchereien in Oesterreich*. Brünn 1901.

do parlamentu a po projednání v příslušných komisích jej 22. července 1919 Národní shromáždění československé přijalo a ještě ten den po podpisu prezidenta T. G. Masaryka zákon vyšel pod č. 430 Sb.

Zákon o veřejných knihovnách obecních měl 12 stručných paragrafů. V § 1 uložil všem politickým obcím zřídit knihovnu s naučnou a zábavnou literaturou skutečné vnitřní hodnoty. Další paragraf pamatoval na zřízení knihoven pro národní menšiny a §3 za úplnou knihovnu pokládal takovou, která má půjčovnu, čítárnu časopisů a příruční knihovnu. Další ustanovení byla o termínech pro obce, do kdy mají zřídit knihovnu, stanovil výši dotace, pojednal o přebírání knihoven spolkových, o knihovníkovi a působnosti knihovní rady. Již 22. listopadu 1919 vyšlo podrobné prováděcí nařízení vlády, které také upřesnilo výklad možných sporných otázek.

Již při projednávání zákona v parlamentu se za slabou stránku zákona pokládala výše příspěvku, která byla dána rozpětím 30 hal. až 1 K za každého obyvatele, což pro malé obce se ustálilo na 50 hal. a bylo nedostatečné. Některé obce se obracely na moravský zemský výbor s žádostí o dotaci. Ještě před vydáním knihovnického zákona zaslala městská rada v Přerově v květnu 1919 „Slavnému Zemskému výboru markrabství moravskému v Brně“ žádost. Sděila v ní, že hned po vzniku republiky byla založena Masarykova městská knihovna, která koncentrováním všech místních knihoven má na 10 000 svazků. Protože se šířil názor, že studijní knihovna olomoucká má být přenesena do Brna, kde 23. ledna 1919 byla zákonem ustavena druhá česká univerzita a v Přerově a okolních městech byl pocíťován nedostatek velké knihovny, navrhovala, že by se mohla taková pro dobré železniční spojení v Přerově zřídit spojením s městskou knihovnou. Ta byla subvencována městem a okolními obcemi v roce 1919 částkou 3 000 K, aby ovšem byla moderně vybavena, uvedla městská rada, že k tomu bude potřeba velkého nákladu a proto se obrací na Zemský výbor, aby rovněž země přispěla subvencí na vydržování veřejné knihovny. Moravský

zemský výbor však nevyhověl a zdůvodnil to, že by tím byl zjedнан nebezpečný prejudic.

Dalších žádostí v aktech Zemského výboru moravského moc nenajdeme, jen dvě. 30. dubna 1920 napsal starosta Vlachovic na Zlínsku, že obec zřizuje knihovnu a více peněz než je předepsáno hradit nemůže, což nestačí, a proto žádá o přiměřenou dotaci. Podobně starosta z Babic u Moravských Budějovic požádal 7. srpna 1921 o poskytnutí nějaké podpory ke zřízení obecní knihovny. Na podporu své žádosti uvedl, že vesnička je chudá a není v ní velkostatku, který by z větší části břemena obecní nesl jako v jiných obcích. Žádostem však nebylo vyhověno.

Prováděcí nařízení knihovního zákona navádělo, jak dosavadní knihovny sloučit a vytvořit tak základ nové veřejné knihovny. Příkladem by mohla být knihovna ve Svěbohově na Zábřežsku.² Knihovníkem byl jmenován místní učitel Josef Kolář, který dostal do začátku knihovnu místního odboru národní jednoty o 1400 svazcích, domluvil se se spolky sokolským, hospodářským a hasičským, které mu své knihovny rovněž daly do správy. Utvořil tak knihovnu s více než dvěma tisíci svazky v obci, která měla 660 obyvatel. Takových příkladů bychom našli celou řadu, zpravidla to byl fond knihovny národní jednoty, který se stal základem obecní knihovny.

Ne všechny knihovny přecházely takto plynule od spolkových knihoven k obecním veřejným. Tak v Brně, kde městská správa měla práci se slučováním obcí a vytvářením Velkého Brna a kde dosud byly jen spolkové knihovny, které ovšem veřejnou funkci celkem úspěšně plnily. V obcích nad deset tisíc obyvatel zákon požadoval ustavit profesionálního knihovníka. Městská knihovní rada až v roce 1921 vyslala výběrové řízení a za knihovníka vybrala Jiřího Mahena, který od 1. února 1921 nastoupil. Ten se rozhodl knihovnu otevřít, až bude mít připraveno k půjčování nejméně 10 000 svazků, což problémem nebylo. Převzal totiž Ústřední lidovou knihovnu Národní jednoty pro jihozápadní

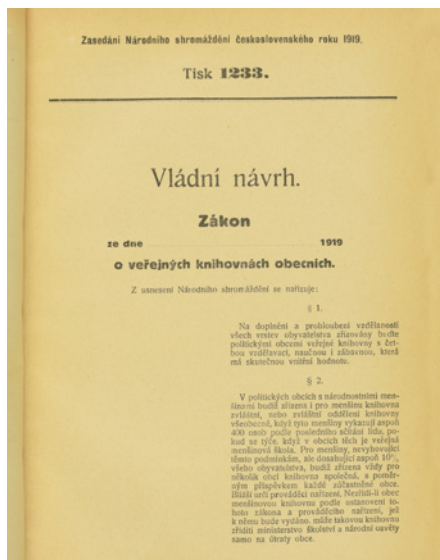
² KOLÁŘ, J. Slučování venkovských knihoven. *Stráž Moravy*. 1927, roč. 18, č. 7, příl. s. 52–53.

Moravu a spolku Zora studentů české techniky, které dohromady měly více než 12 000 svazků a po jejich zpracování a nákupu z nové produkce otevřel městskou knihovnu až v říjnu 1922.

Jiří Mahen byl svou básnickou, dramatickou a kulturní činností významnou osobností brněnského života. Na sjezdu osvětových pracovníků z Moravy a Slezska, který se konal v dubnu 1924 v Brně, vystoupil s projevem o úkolech veřejných knihoven ministerský instruktor pro knihovny Leopold Calábek, který ocenil v tom roce vydanou Mahenovu příručku *Knížka o čtení praktickém*, který v ní nejen podal návod k sebevzdělání, ale zdůrazňoval význam naučné literatury v knihovnách. Na sjezdu také Mahen vystoupil.³ Poukázal na drahotu knih a uvedl, že pro nedostačující dotace od obcí se začalo v knihovnách se starým materiálem od spolkových knihoven. Knihy ovšem byly brzy přečteny, přestaly se žádat a nový materiál přibýval jen zvolna. Knihovny se podle něj ocitly v krizi. Poprvé zde zdůvodnil, že knihovny jsou součástí národní výchovy a ta by měla být řádně zabezpečena také finančně.

Mahen vystoupil rovněž na sjezdu osvětových pracovníků a knihovníků brněnské župy v roce 1926 a za příznačný jev knihoven pokládal skutečnost, že knihovny ve městech neměly dost stejných výtisků od jednoho titulu a proto těžko mohly na dobré knihy upozorňovat.⁴ Vyslovil zde také názor, aby knihovníci byli liberální ve výběru a doplňování knih podle jejich obsahu, volal po pestrosti četby a doporučoval přidávat vhodné knihy k takovým, které si čtenáři sami vybrali a tím je nenápadně vychovávali.

S doplňováním knihoven literaturou pomáhalo ministerstvo. Neposkytovalo finance přímo, ale nakupovalo pro ně knihy a to prostřednictvím Svazu osvětového, lidovýchového ústředí v Praze, které vzniklo již v roce 1905 za účelem sdružit všechny vzdělávací organizace a spolky a pro které výchovná činnost knihoven byla

Zákon o veřejných knihovnách obecních

prioritou. Již v roce 1919 vydal Svaz osvětový *Seznam knih do obecních knihoven*, obsahujících na tisíc titulů beletrie i naučné literatury z knižního trhu a opatřil je značkami s určením pro malé nebo větší knihovny. Ministerstvo také při Svazu osvětovém zřídilo sklad, ze kterého si knihovny mohly objednat knihy opatřené pevnou vazbou a ze kterého knihovny určené okresními osvětovými sbory mohly za ministerstvem přidělenou částku si vybrat knihy k doplnění. Tím se zajišťoval z hlediska státu dobrý výběr knih a zjednotila se administrativa. Šlo o pomoc pro malé knihovny, která probíhala ve dvacátých letech, kdy na většinu knihoven se takto dostalo však nanejvýš jednou.

Od přidělování peněz knihovnám na nákup knih upustilo ministerstvo za hospodářské krize jednak pro krácení rozpočtu, jednak rozhodnutím o zřizování obvodových doplňovacích knihoven, které vznikaly z prostředků státu od poloviny dvacátých let. Ty se utvářely pro české knihovny v národnostně smíšeném území, aby zapůjčovaly soubory knih malým knihovnám vždy na čtenářskou sezónu, která na venkově trvala zpravidla od září do dubna. Šlo o podporu

³ MAHEN, J. Lidová četba. Česká osvěta. 1924, roč. 20, č. 13, s. 538–539.

⁴ Osvětový věstník Brněnska, Jihlavska a Uh. Hradiště. 1926, roč. 2, č. 8, s. 99.

českému obyvatelstvu zejména v pohraničí, která byla pro státní správu významná již proto, že německý tlak vůči českému obyvatelstvu byl stále velmi silný. Když byla soustava obvodových knihoven v roce 1929 dokončena, přistoupilo ministerstvo také ke zřizování okresních doplňovacích knihoven ve vnitrozemí, neboť k navýšení příspěvku obcí na činnost knihoven nedošlo a nejen pro malé knihovny byl nedostatek prostředků na nákup nové literatury trvalým problémem.

Když známý přerovský knihovník Eduard Kvasnička hodnotil po deseti letech význam knihovnického zákona, ocenil jej pro jeho absolutní povahu, tedy že obce byly povinny knihovnu zřídit a udržovat.⁵ Československo se tak přiřadilo k demokratickým státům se zákonnou úpravou knihoven. Dosavadní knihovnické zákony v Anglii a Americe ovšem dávaly právo ke zřízení knihovny teprve tehdy, když o to požádal určitý počet voličů. V tom smyslu československý

zákon předstihl cizinu a stal se pro mnohé státy vzorem.

Zákon se stal základem velkého rozvoje veřejných obecních knihoven. Podle statistického šetření ke dni 31. 12. 1920 měla Morava 2 814 obcí, v nichž bylo 925 činných knihoven, dalších 269 jich bylo připravováno k zahájení provozu, 1 126 obcí odpovědělo negativně a zbývajících 494 obcí nedalo o knihovně zprávu.⁶ Z těchto knihoven patřilo obcím jen 419 knihoven a na dalších 268 knihoven obce přispívaly. Celkově bylo zjištěno v roce 1920 v českých zemích 3 343 veřejné knihovny obecní české a německé s 1 644 558 svazky a 310 880 čtenáři. V roce 1927 vzrostl počet knihoven na 11 633 (českých, německých a polských) s 5 002 840 knihami a 712 752 registrovanými čtenáři. Jen necelé 3 % obcí ještě nemělo knihovny, jak jim zákon ukládal. Z těchto několika čísel je zřejmé, jaký veliký rozvoj nastal knihovněm vlivem zákona.

5 KVASNIČKA, E. Desetiletí československého zákona

knihovnického. *Stráž Moravy*. 1929, roč. 21, č. 1, příl. s. 2–3.

6 *Zprávy Státního úřadu statistického*. 1922, č. 44, s. 373–396.

Nizozemsko jako země knihoven

Lenka Prucková

pruckova@kmol.cz

Nejkrásnější knihovna roku 2018 a ty další

Nizozemsko je obecně považováno za místo, kde se knihovněm a knihovnictví dobře daří. Ovlivňuje to zřejmě jak *genius loci* celé země, tak i profesní knihovnické organizace, které si umějí stanovit strategické cíle a následně je plnit.

Sekce Public Libraries v rámci celosvětové knihovnické organizace IFLA vyhláší každoročně soutěž o nejkrásnější knihovnu. Musím říci, že sekce, jejíž jsem členkou, je na tuto svoji aktivitu velmi hrdá, a o tom, jak by měla vypadat moderní knihovna 21. století, diskutuje,

pravidla stále piluje a snaží se vybrat tu nejkrásnější nezávisle na velikosti, lobbingu nebo politické situaci. Vždy se jedná o knihovnu, která byla v průběhu předchozího roku nově postavena či rekonstruována, ale není to jen o vnější kráse. Velmi důležité je také to, co má knihovna „v hlavě“, čili široká nabídka služeb, rozmanité aktivity s důrazem na vzdělávání a rozvoj člověka nového věku.

Ačkoliv v posledním kole soutěže zahrnujícím pět knihoven zůstaly opravdu špičky (Tampines Regionální Library v Singapuru, Austin Central Library z USA, Villa-Lobos Park Library v Brazílii a úžasná knihovna pro mladé

v norském Oslu – Deichman Biblo Toyen), tak vítězkou se stala School 7 library v Den Helder.

School 7 library v Den Helder

Čím je tato knihovna ve středně velkém městě (56 000 obyvatel) výjimečná? Já jsem ji měla možnost navštívit zhruba před rokem, kdy přebírala cenu za nejlepší nizozemskou knihovnu roku 2017. Čím si získala mě? Především svým nápadem, jak ze staré školy, na kterou v době mého čtení či zlém vzpomínají místní obyvatelé, vytvořit moderní knihovnicko-komunitní centrum. Architektům se podařilo propojit starou část budovy s novou přístavbou tak, že se stala architektonickým skvostem města Den Helder. Rezonuje s celou nově rekonstruovanou čtvrtí, kdy pro řadu starých budov bylo nalezeno nové využití, aniž by se setřel historický kontext. Umožňuje nejen půjčovat knihy, ale pořádát akce, scházet se, výtvarně tvořit, zpívat, cvičit jógu či jen tak lenořit na pohodlných křeslech, vacích, pod lampami nebo si užít výhledů na kanál. Úplně mě dostala přeměna dětských

záchodků na místa pro ukrývání se dětí či tajné čtení.

Ráda bych zmínila ještě další tři knihovny, kam jsem se při návštěvě celostátní konference v Nizozemsku podívala. Při exkurzích nás doprovázeli nejen ředitelé, ale i architekti, kteří to vlastně všechno „způsobili“.

TU Delft Library

TU Delft Library (100 000 obyvatel) – univerzitní knihovna zcela přizpůsobená technicky orientovaným studentům a jejich potřebám – tj. setkávání, studium, práce, relaxace. Protože většinu fondu tvoří elektronické knihy a časopisy, je počet papírových knih malý. Dokonce z nich vyrobili knihovní stěnu, která je pouze dekorací. Architektka Francine Houben (atelier Mecanoo) do technicky ošetřené krajiny přinesla vlastní vizi pohody a komunitního prostoru. Čili nejen knihovna – půlka rozevřené knihy a na ní kužel, ale i okolí, kde širokou silnicí a parkoviště nahradila stromová alej, cyklostezka, lavičky,... Sama autorka stavbu nazývá jako ekotechnickou

Openbare bibliotheek Amsterdam

čili využila všech dostupných ekologických vychytávek.

Na základě výzkumu mezi studenty byl uzpůsoben vnitřní prostor – většinu tvoří pracovní místa a společné studovny. Knihovna nechce být zakonzervovanou památkou, ale se studenty a jejich potřebami stále pracuje. Vedení knihovny uvažuje i o využití míst, která dnes "zabírají zaměstnanci" – po jejich odchodu by mohla sloužit studentům. Je tu určen tichý prostor, zbytek je průměrně hlučný, ale ve zkušebním období je jako tichá vyhlášená celá knihovna.

Gouda Chocolate Fabriek

Gouda Chocolate Fabriek (72 000 obyvatel) – knihovna stojící na strategickém místě v centru města v prostorách bývalé továrny na čokoládu. Její architekt Jan David Hanrath našel způsob, jak vzdělat uživatele, a na podlahu umístil komiksově ztvárněný proces výroby. Knihovně vévodí monumentální schodiště, sloužící jako prostor pro uživatele – pohodové sezení, čtení, besedy, komunitní akce. Přízemí spojuje dárkový obchod, příjemnou kavárnu a knihovnu, která pak pokračuje i do patra. Knihovna je otevřená 7 dní v týdnu.

Openbare bibliotheek Amsterdam

Ústřední budova Openbare bibliotheek Amsterdam (hlavní město, 840 000 obyvatel), z roku 2007 situovaná v amsterdamském přístavu má 26 poboček. Přispívají na ni 3 města – Amsterdam, Diemen a Ouder Amstel. Služby nabízí v osmi patrech na ploše 28 000 m² zahrnujících kromě jednotlivých oddělení i divadlo, konferenční sál, bufet, výstavní prostory, individuální i skupinové studovny a přístupnou terasu. Denně knihovnu navštíví 4 000 lidí. Kruhovitě bludiště v dětském oddělení spolu s originálními hracími prvky vytváří úžasnou pohodu. Knihovna se chlubí jednou z největších kolekcí gay literatury na světě. Je také centrem multikulturního sblížení (v Amsterdamu žije 180 národností) – knihovna stabilně nabízí knihy

i programy pro výuku jazyka, stejně jako zjednodušené knihy.

Thomas Offermans (z atelieru Bureau Coenen) – autor právě realizované přestavby knihovny, vychází z názorů uživatelů i představitelů města, hledá průsečík jejich vizí. Základem se stal jiný pohled na hranice mezi veřejností a knihovníky resp. knihami. Již vstup do knihovny (brána) musí evokovat místo setkávání a aktivního prožívání volného času – jakýmsi symbolem se stalo impozantní schodiště. Knihovna by měla nabízet větší množství míst pro relaxaci, ale také pro studium a další aktivity, které se postupně v knihovně objevují. Připravují se ještě otevřenější plochy v dětském oddělení, odbourávají se jak fyzické tak i psychologické bariéry.

Konference v Den Helder

Ráda bych se zmínila také o organizaci a způsobu prezentací na **7. celostátní knihovnické konferenci v Den Helder** (www.hetnationalebibliotheekcongres.nl). Pod výmluvným názvem Brick, bits and books se skrývalo setkání knihovníků, architektů i lidí z oblasti kultury a IT, kteří společně mluvili o veřejném prostoru a to ze všech možných úhlů. Dopolední setkání bylo koncipováno jako divadelní představení s moderátorem, který „zasazoval“ zajímavé osobnosti do veřejného prostoru na jevišti – chvíli na lavičku v parku, chvíli do přírody, nebo si mohli spočinout v pohodlných křeslech pod lampou. Filozofické pojednání o prostoru jako takovém či názory zkušených architektů a jejich komplexní pohled na veřejný prostor zahrnující i knihovny bylo doplněno připomínkou populárního divadelního festivalu či vystoupením „pouličního“ zpěváka – vždyť přece i hudba do veřejného prostoru patří.

Odpoledne se pracovalo v jednotlivých sekcích, kvalitně byla zastoupená sekce zahraničních hostů – např. Neil MacInnes z Manchesteru hovořil o transformaci

městské knihovny z 30. let minulého století na moderní instituci, kdy kromě uchovávání dokumentů a studijního prostoru se soustředili na komunitní prostor a nové služby, to vše ve spolupráci s městem a dalšími kulturními a společenskými institucemi. Nigel Spencer (The British Library) ve svém příspěvku zaměřeném na získávání nových uživatelů vidí klíč v pochopení potřeb spoluobčanů. Právě v průsečíku očekávání uživatelů, knihovníků a donátorů knihovny vidí možnost opravdových změn. Využití prostor knihovny jako místa pro začínající podnikatele – takové líně nových nápadů (startupy) předvedl mladý David Fletcher z Velké Británie. Jeho firma Wimbletech Community

Interest Company (CIC) nejen v knihovně vznikla, ale ona v ní stále je a „rozlézá“ se i do dalších knihoven. David Fletcher nabízí i pomoc pokud by se chtěla další knihovna připojit.

Na základě návštěvy knihoven a příspěvků, které na konferenci zazněly, je možno vysledovat novou tendenci – jakousi druhou vlnu modernizace knihoven a především nabídky služeb. Novinky z počátku 21. století již nestačí, jsou hledány další funkce knihoven, překračovány hranice a to za velké spolupráce veřejnosti, úřadů i dalších kulturních institucí. V dnešním globalizovaném světě nejsou tyto myšlenky tabu ani pro české knihovníky. Jejich realizace již je jen v našich rukou.

Studijní cesta se SKIP vybranými knihovnami v Polsku

Adéla Dilhofová

Adela.Dilhofova@mzk.cz

Ve dnech 27. – 31. května 2018 připravil SKIP ČR ve spolupráci s Instytut Książki ve Varšavě studijní poznávací zájezd s cílem navštívit novostavby polských knihoven. Na programu studijní cesty byla návštěva devíti různých veřejných knihoven, z nichž jedna plnila funkci univerzitní knihovny.

Statistika, legislativa

V r. 2018 bylo v Polsku celkem asi 32 500 knihoven různých typů. Z toho nejvíce – 21 212 školních knihoven, dále např. 8 050 knihoven veřejných (včetně poboček) a 1 001 vědeckých knihoven (včetně vysokých škol).¹ Veřejné knihovny fungují na principu sítě: krajská, okresní, městská, obecní knihovna a pobočka knihovny. Počet veřejných knihoven od 90. let klesá, ale zároveň se zvyšuje počet veřejných knihoven spojených s kulturními středisky

(v roce 2016 jich bylo 1 385). Důvodem pro spojení jsou nejčastěji úspory zřizovatele. Tento postup však může mít za následek snížení úrovně poskytovaných knihovních služeb. Knihovny v Polsku můžeme rozdělit podle přístupnosti (soukromé, veřejné), anebo působnosti (národní, krajské, městské), případně podle zaměření (odborné, pedagogické, vězeňské atd.). V současné době platí v Polsku zákon o knihovnách ze dne 27. června 1997, který stanovuje obecná pravidla provozu knihoven. K zákonu byla vydána novela z r. 2012, mj. v každé základní škole by měla být povinně knihovna. Proto je v Polsku nejvyšší počet právě školních knihoven.

¹ *Libraries in Poland*. [Warsaw] :Publishing House of the Polish Librarians Association, [2018].

Gminna Biblioteka Publiczna w Czarnym Borze

Financování

Instituce dostávají finanční podporu ze státního rozpočtu. Například dotace na nákup nakladatelských novinek jsou zahrnuty v Národním programu pro rozvoj čtenářství na léta 2016–2020. Velký pokrok učinily knihovny v zavádění počítačové techniky díky Operačnímu programu Digitální Polsko 2014–2020 také v oblasti digitalizace (34 milionů digitálních materiálů k dostání v knihovnách a 4 miliony dokumentů digitalizovaných knihovnami).

Knihovny v Polsku zaznamenaly masivní rozvoj až po roce 1945, kdy ve válkou zničeném státě začala jejich obnova a rozvoj. Další etapu zahájily politické změny v Polsku a zrušení cenzury v letech 1989 – 1990. Následné otevření na Západ, mezinárodní spolupráce a možnost získání finančních prostředků z Evropské unie přispěly k velkému rozvoji a pokroku v oblasti technologického a digitálního rozvoje, stejně tak jako umožnění výstavby anebo rozšíření budov knihoven.²

² Polské knihovnictví. Bulletin SKIP [online]. Zvláštní číslo 2, 2017.

[cit. 2019-09-08]. Dostupné z: https://bulletin.skipr.cz/prezentace/bulletin_pdf/zc_17-2.pdf

Navštívené knihovny

Gminna Biblioteka Publiczna w Czarnym Borze

První den jsme zavítali do knihovny v Černém Boru. Město má pouhých 2 000 obyvatel a knihovna se zapojuje do veškerého dění v obci. V jejích prostorách pořádají mnoho akcí pro návštěvníky, např.: literární a umělecké soutěže, integrační aktivity a čtení pro děti a mládež, setkání s autory, výstavy, pasování na čtenáře, různá vystoupení seniorů, den s Andersenem, oslavy sv. Valentýna, Dne dětí, otců i matek.

Další zajímavosti:

- registrace zdarma,
- zpozdné je 1 groš za den,
- okolo 100 návštěvníků denně,
- knihovní systém MAK+,
- v katalogu se vyhledává prostřednictvím dotykové obrazovky,
- součástí knihovny je i kavárna a venku plážová lehátka,
- možnost si zahrát stolní hokej.

Miejska Biblioteka Publiczna Rumia

Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu (MBP), pobočka č. 5, zvaná Graft

MBP má celkem 196 zaměstnanců, 38 poboček, takřka 180 000 registrovaných čtenářů. Tato pobočka č. 5 „Graft“ je bezbariérová. Má velmi bohatý fond nejen knih (700 000 svazků) a audioknih (43 000 svazků), ale také deskových her (750 kusů). Ve fondu najdete dále manga knihy, hrací knihy, ale např. i knihy pro menšiny, např. pro Ukrajince. V knihovně se konají různé akce, popularizace čtení – knihovnické lekce, soutěže, aktivity pro děti ve svém volném čase, každý čtvrtek Klub e-Senior.

- Pobočky nejsou propojené jako např. v Městské knihovně Praha, takže knížku musí čtenář vrátit tam, kde si ji vypůjčil.
- Moderní vybavení – dětské oddělení v oranžové barvě, oddělení pro dospělé v bílé barvě s červenými doplňky.
- Dovozy knih a časopisů pro nemocné a zdravotně postižené domů – bezplatně.
- Rodinný klub a čtení knihovny venku, tzv. „Outdoor Library“ – čtení s přáteli.

V Poznani jsme zhlédli **Biblioteku Raczyńskich**, která oslavila 190 let výročí, Poláci ji vnímají jako svou nejstarší veřejnou knihovnu. Má oddělení pro nevidomé a slabozraké, zařízení pro nahrávání audioknih, ale také multimediální oddělení. Probíhá zde konzervace specializovaných sbírek. K dispozici je zde také počítačová učebna, týmová studovna a studovna periodik.

Miejska Biblioteka Publiczna ve Swiecie

Funguje od roku 1946, má 5 poboček, nová budova je z r. 2015, knihovna má bohatou komunitní činnost. Existuje zde „Klub knihy“, kluby pro děti různého věku, pracují s postiženými v knihovně. Knihovníci žijí bohatým společenským životem – např. projekt „Knihovníci na kole“ anebo „Vánoční orchestr složený z knihovníků“.

Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie

Od roku 2015 funguje v obchodním centru u hlavního nádraží, je to vůbec první knihovna v Polsku na takovém komerčním místě.

Zpočátku bojovali s alkoholem u návštěvníků knihovny, zásahy místní policie. Pomohla změna pravidel. Nyní je knihovna klidným místem, architekt Jan Sykora, interiér evokuje je pláž (plážová lehátka, plážové kukaně jako individuální studovny).

Miejska Biblioteka Publiczna Rumia

Knihovna vznikla v r. 2014 rekonstrukcí vlakového nádraží. Opět se jedná o dílo architekta Jana Sykory. Příjemný interiér evokující čekárnu nádraží či kupé. Má oddělení pro děti a několik sálů, jeden z nich se využívá i na balet a tanec, jiné na výtvarné či dramatické kroužky.

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka v Katowice

Instituce vznikla v r. 2012 spojením dvou univerzitních knihoven. V současné době má 800 000 svazků, kapacita v budově je až na 2 miliony.

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka v Katowice interiér

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka v Katowice

Budova má 5 pater. Více studoven v jednotlivých patrech podle jednotlivých vědních oborů. Má vlastní sály a počítačovou učebnu.

Závěr

Závěrem lze říci, že knihovny v Polsku nabízejí obdobné služby jako české knihovny.

Příčemž tu nejde v první řadě jen o knihy, ale všechny vybrané knihovny kladly největší

důraz na to, aby se v nich návštěvníci cítili dobře. Aby je prostory knihoven lákaly především k relaxaci, spočinutí, případně díky nabízeným bohatým aktivitám k setkávání s místními spoluobčany napříč generacemi a etniky. Knihovnictví se snaží „jít lidsky naproti“ svým návštěvníkům. Samotný Instytut Książki se totiž řídí heslem „Knihovna je pro lidi, ne pro knihy“. Naplnění tohoto hesla je v praxi polských knihoven cítit.

My víme, že nikdy hotová nebude – rozhovor s Irenou Loskotovou

Jana Nejezchlebová

jana.nejezchlebova@mzk.cz

Internetová encyklopedie dějin města Brna je zcela ojedinělý projekt, který v roce 2019 slaví 15. výročí svého založení. Dobrovolná práce skupiny historiků, archivářů, archeologů a profesně blízkých spolupracovníků vytvořila obsáhlou encyklopedii, která je v prostředí internetu přístupná zájemcům nejen z České republiky. V současnosti obsahuje více než 68 tisíc hesel a 20 tisíc fotografií. Projekt zastřešuje Masarykova univerzita a Muzeum města Brna, nepostradatelným partnerem je Archiv města Brna. PhDr. Irena Loskotová, Ph.D., výzkumná pracovnice Ústavu archeologie a muzeologie FF MU je spolu s Jitkou Šibířkovou hlavní organizátorkou projektového týmu internetové encyklopedie.

Paní doktorko, vzpomeňte si, prosím, na začátky tohoto projektu a vaší práce na jeho rozvoji.

Na encyklopedické začátky vzpomínám moc ráda. První tvůrčí porady malého týmu z řad odborných pracovníků Muzea města Brna probíhaly od roku 2001 vysoko nad městem v podkroví špilberské administrativní budovy. Záhy se k nám přidaly kolegyně a kolegové z Archivu města Brna a brněnské společnosti Archaia a statečně kvůli encyklopedii zdolávali hradní kopec. V této základní sestavě jsme vytvářeli koncepci celé encyklopedie a testovali strukturu jednotlivých hesel, tehdy ještě bez pohodlí internetového sdílení, což byl časově

i administračně náročný proces. Náš původní záměr vytvořit si společnou mezioborovou databázi pro vlastní badatelskou potřebu se během prvních let rozšířil a zacítil na potenciál rozvíjejícího se internetu. S tlukoucím srdcem jsme pak v roce 2004 zveřejnili první skromnou sadu hesel pro širokou veřejnost a byli jsme příjemně překvapeni četností kladných ohlasů, pro nás samozřejmě silně motivačních. Projekt nezaujal „jen“ zájemce o historii Brna, ale i odborníky z dalších kulturně vzdělávacích a vědeckovýzkumných institucí a začal se rozrůstat i autorský kolektiv. Rozvoj encyklopedie, především její databáze, se tak zintenzivnil a nové podněty postupně přicházely i z řad našich uživatelů.

Jak získáváte dobrovolné spolupracovníky? Pracujete dále s jejich materiály? Ověřujete fakta nebo přijímáte text tak, jak je zpracovaný?

Autorský kolektiv se rozrůstal především díky mezioborovým pracovním kontaktům. Jeho členy jsou proto především archiváři, historici, archeologové a kunsthistorici. Pro případné příspěvky od našich čtenářů máme připravené formuláře kopírující strukturu hesel. Takto získané informace vkládáme do encyklopedie až po odborném posouzení některým z členů autorského kolektivu, který má k danému tématu profesně nejbližší. Většinou však získáváme dílčí informace k již zpracovaným heslům a stále spolupracovníky máme především v oblasti obrazové dokumentace, kterou spravuje, stejně jako encyklopedické profily na sociálních sítích, kolegyně Jitka Šibíčková.

Dostáváte podněty od čtenářů? Upozorňují na osobnosti, události, památky, které nejsou ještě v encyklopedii popsány?

Spolupráce s našimi čtenáři je pro nás velkou motivací. V závěru každého hesla mají čtenáři možnost napsat přímo jeho autorovi a právě touto cestou přicházejí informace, které kupříkladu byly dosud známy jen rodině zpracované osobnosti, jejíž příslušníci už třeba žijí dlouho v cizině. Upřesnění osudů, dat, rodinných vazeb, významných profesních či jiných událostí v životě těchto osobností včetně fotografií poskytují našim čtenářům stále hlubší a plastičtější obrazy z dějin našeho města. Vděční jsme samozřejmě i za upozornění na překlepy i případné nesrovnalosti, které v encyklopedii naši čtenáři

odhalí. Právě v tom druhém případě pro nás mnohdy začíná zajímavé pátrání. Není totiž neobvyklé, že se v literatuře, ze které čerpáme, uvádějí stejné události s různou datací, odlišná

jména, profese a některé tradované omyly se tak i s pomocí našich čtenářů může podařit napravit. Spíše než upozornění na to, co uživatelé v encyklopedii postrádají, jsou pro nás inspirací podněty a připomínky k heslům stávajícím, která tak rostou a košatí, protože při jejich zpracování se autorem otevírají další související okruhy.

Mohou se zapojit i knihovny? Jak by vám knihovníci mohli pomoci?

Vzápětí po zveřejnění encyklopedie v roce 2004 rozšířila její řady Knihovna Jiřího Mahena v Brně a od té doby jsou tamní knihovnice aktivními členkami autorského kolektivu. Orientují se především na zpracování hesel ze sekce osobností a událostí za použití v knihovně dostupných zdrojů, literatury a denního tisku. Knihovně Jiřího Mahena vděčí encyklopedie i za zázemí pro pravidelné schůzky autorského kolektivu, které v prvních letech, kdy encyklopedie neměla k dispozici potřebný prostor s technickým vybavením, probíhaly v sídle knihovny na Kobližné. S pomocí knihovny brněnského archeologického ústavu AV ČR jsme zase v encyklopedii vytvořili strukturu pro zápis zdrojové literatury a následně vznikl manuál pro tuto oblast, který má sloužit nejen autorskému kolektivu, ale především studentům MU, kteří se prostřednictvím svého samostatného modulu do encyklopedické práce rovněž zapojují.

Encyklopedie se stala i vzorem pro další města a vzniká regionální síť. Jednáte s představiteli

měst nebo je to zcela na jejich rozhodnutí a aktivitě?

Náš systém je otevřený a obecně použitelný v jakémkoli městském prostředí a nás samozřejmě těší, že si tuto skutečnost uvědomují i jinde a rozhodnou se naši aplikaci používat. Iniciativa přichází z jiných měst a my jim vycházíme vstříc, protože se naše projekty vzájemně obohacují. Z autorských kolektivů ostatních měst, v současnosti je to Jihlava, Hodonín, Uherské Hradiště, Ostrava a Plzeň, přicházejí podněty na věcná i technická vylepšení, která se kvalitativně promítají do celého systému. Ten zůstává stále ve společném režimu a je spravován jednotně. I proto mohou naši čtenáři pomocí aktivních odkazů v horní části obrazovky přepínat mezi jednotlivými městy a ve známém prostředí získávat informace z více míst.

Jak vidíte situaci encyklopedie v nejbližších letech? Bude se měnit nebo plynule dál rozvíjet?

Za patnáct let svého veřejného provozu nabyla encyklopedie takových rozměrů, že jsme se ocitli na hranici udržitelnosti dalšího rozvoje ve stávajícím dobrovolnickém režimu. Snažíme se teď najít funkční formu personálního a finančního zajištění projektu, která by garantovala jeho průběžnou aktualizaci především v rovině technické. Změny v organizaci a způsobu práce autorského kolektivu nechystáme. Pokud se nám podaří dořešit

zajištění organizačně editorského zázemí encyklopedie, měla by následovat jednání s brněnskými kulturně vzdělávacími a vědeckovýzkumnými institucemi o možnostech poskytnutí určitého prostoru jejich zaměstnancům pro práci na encyklopedii, která by však zůstala dobrovolnickou.

Ještě si dovolím osobní otázku. Jak si nejlépe od své náročné práce, nejen na fakultě ale také na encyklopedii, odpočnete?

Odpočinek vnímám jako synonymum pro pohyb, takže kolo, lyže, hory, cestování ... A když mě přitom někdy dočasně omezí v pohybu nějaká menší nepříjemnost, tak pořád zůstávají knížky a při dlouhé chvíli za volantem mi pracovní myšlenky vyžene z hlavy zpívání, ale to je výhradně soukromá forma odpočinku.

Děkuji za rozhovor.

PhDr. Irena Loskotová, Ph.D. je absolventkou Filozofické fakulty nynější Masarykovy univerzity. Většinu profesního života strávila v Muzeu města Brna jako archeolog se zaměřením na každodenní život a hmotnou kulturu středověkého města. V roce 2001 zde iniciovala vznik Internetové encyklopedie dějin Brna. Od roku 2010 působí na Ústavu archeologie a muzeologie FF MU, kam přenesla i vedení encyklopedie a s podporou projektu OP VK zde vznikl studentský modul encyklopedie, zařazený do studijního programu muzeologie.

Bude vás zajímat, že...

... účelem **ceny European Union Prize for Literature**, udělované od roku 2009, je poukázat na bohatství současné evropské literární tvorby v oblasti beletrie. Ceny jsou udělovány spisovatelům a spisovatelkám z pětadvaceti evropských zemí. Jejich hlavním cílem je zviditelnit autory na mezinárodním knižním trhu a propagovat kulturu jednotlivých států. Udílení cen je organizováno Evropskou komisí, Radou evropských spisovatelů, Federací evropských vydavatelů a Evropskou federací knihkupců. Více na - <http://www.euprizeliterature.eu/> ...

Pátý rozměr psaní

Martin Vopěnka

První povídku jsem napsal, když jsem ještě psát neuměl. Používal jsem k tomu pravítko s písmenky. Vždycky jsem věděl, že budu spisovatelem, avšak můj otec, slavný matematik, ze mne chtěl mít matematika. Kromě toho jsme měli nesvobodu a naše rodina se stýkala s disidenty. Na humanitní studium by mne nevzali. A vystudovat vysokou školu znamenalo jít na vojnu jen na rok. A tak mne otec přesvědčil, abych studoval matematiku a fyziku.

Ihned po absolvování studia jsem ten obor opustil. Tehdy mne nikdo nechápal. Všichni si mysleli, že se jen vymezuji vůči otci. Jak prý mohu zahodit tak náročné studium? Odpovídal jsem: A to mám kvůli tomu zahodit celý svůj život?

Na několik desítek let jsem na své studium zanevřel. Bral jsem je jako nejztracenější roky svého života. Ale pak mne inspirovala kniha slavného astrofyzika Kipa Thorneho. Napsal jsem román *Pátý rozměr*, ve kterém jsem zformuloval svou vlastní myšlenku pětirozměrného časoduchoprostoru. Jinak je to psychologický thriller odehrávající se v argentinské pustině.

Pochopil jsem, že schopnost porozumět fyzikálním idejím je mé bohatství. Vždyť astrofyzika i fyzika mikrosvěta nás dnes v poznání existence dovádí dál než filozofie. Filozofie už nemá kam, zatímco fyzika se dostává stále hloub a dál. Napsal jsem několik knih (románových vizí) z budoucnosti. A teď jsem dokončil román *Láska* v čase bezsmrtnosti, kde jsem pro změnu formuloval svou představu o kvantově-duchovní podstatě vědomí. Ačkoliv v románu jde především o osudovou lásku a o onu úplně základní otázku naší lidské existence: jestli je něco po smrti.

Nejsem matematik ani fyzik. Schopnost formulovat několikastránkové důkazy jsem dávno zapomněl. Byla to ostatně schopnost jen pasivní. Jediný obor, v němž jsem tvůrčí, v němž dokážu jít po nevyšlapaných cestách, je spisovatelství. Avšak tu další dimenzi poznání mi nikdo nevezme. Jsem za ni dnes vděčný. Říká se, že všechno špatné je k něčemu dobré. Platí to ale až zpětně. A jen v případě, že vás to špatné nezlomí.

Martin Vopěnka (nar. 1963) je spisovatelem, publicistou a nakladatelem.

Bude vás zajímat, že...

... **Medaile Zdeňka Václava Tobolky** je udělována Sdružením knihoven ČR a Nadací knihoven na základě návrhů členů SDRUK 1× ročně. Knihovníci toto významné ocenění obdrží za významný přínos k rozvoji českého knihovnictví a za celoživotní vynikající práci v českém knihovnictví. Za rok 2019 získali toto celostátní ocenění: **Martin Čadra** (Městská knihovna Třinec), **Tereza Danielisová** (Městská knihovna v Praze), **Tomáš Foltýn** (Národní knihovna České republiky), **Jitka Holásková** (emeritní ředitelka Vědecké knihovny Olomouc) a **Šárka Kašpárková** (ředitelka Knihovny Kroměřížska) ...

METODICKÉ CENTRUM PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCI KNIHOVEN

Vás zve na konferenci:

„ARCHITEKTURA A ROLE KNIHOVEN V SOUČASNOSTI“

19/11/2019

MĚSTSKÁ KNIHOVNA PÍSEK

Na konferenci věnované architektuře knihoven budou prezentovány příklady dobré praxe rekonstrukcí českých knihoven, problematika veřejných architektonických soutěží a tematika komunitní role knihoven.

Informace a registrace: <https://www.mzk.cz/pro-knihovny>

